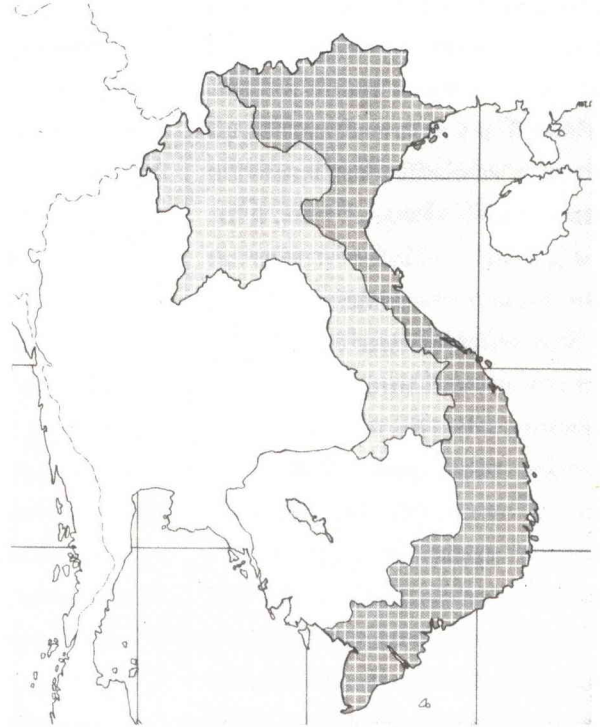

จดหมายข่าว

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 ธันวาคม 2531

มูลนิธิโครงการตำรา เร่งดำเนินการ โครงการหนังสือชุด

ตามที่มูลนิธิโครงการตำราฯ ได้ดำเนินการจัดโครงการหนังสือชุดขึ้นมานั้น ในขณะนี้ การดำเนินการได้ดำเนินสู่ขั้นตอนการเขียน และขั้นตอนหาบทกวีผู้เขียนแล้ว มูลนิธิขอรายงาน หัวเรื่อง และผู้เขียนดังนี้

ชุดนักคิดต่างประเทศ

1. ขจิต จิตตเสวี
ชีวิตและความคิดของ Jean Jacques Rousseau
2. พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์
ชีวิตและความคิดของ Emile Durkheim
3. ยุทธ ศักดิ์เดชยนต์
ชีวิตและความคิดของ Max Weber
4. อุ๋ทอง โมวินกะ
ชีวิตและความคิดของ Jean Paul Sartre

ชุดผู้นำไทย

1. ธรรมเกียรติ กันอริ
บทบาทของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหมรังสี)
2. สมเกียรติ วันทะนะ
บทบาทของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
3. วารุณี ไอลงกรณ์
บทบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
4. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์
บทบาทของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

5. ยศ สันตสมบัติ
บทบาทของ ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช
6. สุทธชัย ยัมประเสริฐ
บทบาทของพระยาพหลพลพยุหเสนา
7. สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ
บทบาทของสิริสุนทรวิภาคอิสาน

ชุดเพื่อนบ้านไทย

1. วิทยา สุจริตธนาวิรักษ์
ประเทศอินโดนีเซีย
2. สีดา สอนศรี
ประเทศฟิลิปปินส์
3. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ประเทศพม่า
4. โคริน เพ็ญเกษม
ประเทศสิงคโปร์
5. ชัยโชค จุลศิริวงศ์
ประเทศมาเลเซีย
6. รุ่งพงษ์ ชัยนาม
ประเทศกัมพูชา

7. สุรัชย์ ศิริไกร
ประเทศลาว

ชุดวรรณกรรมไทย

1. พิทยา ว่องกุล
ชีวิตและงานของ กศร.กุหลาบ
2. สมบัติ พลายน้อย
ชีวิตและงานของ เปลื้อง ณ นคร
3. ประทีป เหมือนนิล
ชีวิตและงานของ มั่นส จรรย์รงค์
4. มาโนชญ์ ผลทวี
ชีวิตและงานของ ศุกร บุนนาค
5. บุญสิริ ภิญาภินันท์
ชีวิตและงานของ ก. สุรางคนางค์
6. สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา
ชีวิตและงานของ อังคาร กัลยาณพงศ์
7. ประยุกต์ บุนนาค
ชีวิตและงานของ ไม้ เมืองเดิม
8. วินัย ศิริเสวีวรรณ
ชีวิตและงานของ ฮิวเมอริสต์
9. อรสม สุทธิสาคร
ชีวิตและงานของ นายผี
10. เรืองไชย พุทธาโร
ชีวิตและงานของ แม่นองค์

ส่วนชุดประวัติศาสตร์ไทยนั้น กำลังอยู่ในขั้นตอนการหาบทกวีผู้เขียน และมูลนิธิ จะขอรายงานความก้าวหน้าในโอกาสต่อไป

บอกกล่าว : ข่าวสังคมวิชาการ

● เรื่อง โครแดงจาริกพ้อขุนรามคำแหง เป็นจาริกที่ทำขึ้นในสมัยสุโขทัย หรือในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เป็นประเด็นที่นักประวัติศาสตร์ และนักโบราณคดี กำลังถกเถียงกันอย่างมากและค่อนข้างจะรุนแรงอยู่ในขณะนี้ สืบเนื่องมาตั้งแต่ข้อสงสัยของท่านจันทร์ฯ และต่อมาในการสัมมนาไทยศึกษา ที่ประเทศออสเตรเลีย เมื่อเดือนกรกฎาคมปีที่แล้ว **ไมเคิล วิกเคอร์** ตั้งข้อสงสัยว่า จาริกหลักที่ 1 น่าจะมีอายุหลังรัชสมัย**พ้อขุนรามคำแหง** มาหลายร้อยปีโดยศึกษาวิเคราะห์จากแง่มุมทางภาษาศาสตร์ และต่อมา **ดร. พริยะโกฤกษ์** ได้เสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ: จาริกพ้อขุนรามคำแหง” เชื่อว่าจาริกสร้างขึ้นในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายนนี้ **หม่อมเจ้า สุภัทรัตติกุล ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร** และ **ดร.ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์** ก็ได้จัดอภิปรายโต้แย้งรายงานวิจัยของ **ดร. พริยะ** ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจเข้าฟังจนล้นห้องประชุมสำหรับผู้สนใจในเรื่องนี้สามารถติดตามได้จากหนังสือ ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ ราคา 65.- บาท มีบทความอาทิ “ความฉงนของรอบ 700 ปี” “เล่าเรื่องจาริกพ้อขุนรามคำแหง ของไมเคิล วิกเคอร์” โดย **ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์** “ได้เรื่องจาริกพ้อขุนรามคำแหง” โดย **ดร. ประเสริฐ ณ นคร** “จาริกพ้อขุนรามคำแหง เป็นของแท้หรือของปลอม” โดย **ไมเคิล ไรท์** “ความน่าเชื่อถือศิลปจาริกหลักที่ 1 ของพ้อขุนรามคำแหง” โดย **ดร. ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์**

● สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ได้พิจารณาตัดสินรางวัลนักสิทธิมนุษยชนดีเด่นปี 2531 ดังนี้คือ **คุณประดับ มนุรัชฎา** สาขาช่วยเหลือประชาชน

ทางกฎหมาย **คุณวิชา มหาคุณ** สาขาด้านงานบริการของรัฐ อันเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน **ศาสตราจารย์ นิคม จันทรวิฑูร** สาขาด้านการส่งเสริมสิทธิของผู้ด้อยโอกาสในสังคม **ศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก** สาขาด้านการศึกษาเผยแพร่ทางด้านสิทธิมนุษยชนและท่านที่ห้า คือ **คุณป้า พรเพชร เหมือนศรี** ในสาขาด้านปกป้องสิทธิเสรีภาพของชุมชน ซึ่งคงจะยังจำกันได้กับภาพหญิงชวาวพร้อมควายคู่ชีพ ที่มาประท้วงเพื่อรักษาสิทธิในที่ดินของตน อยู่หน้าทำเนียบรัฐบาลนานถึง 8 ปี จนถูกหว่านบาป รายงานนี้จัดทำมาขอแสดงความยินดีกับทุกท่าน และขอปรบมือดัง ๆ ให้กับ สสส.

● ในวาระเกษียณอายุราชการ **ดร. ปรีดี เกษมทรัพย์** แห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บรรดาสถูกลศิษย์ได้จัดทำหนังสือที่ระลึก 60 ปี **ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์** เพื่อเป็นเกียรติให้แก่ท่านอาจารย์ มีบทกวีความน่าสนใจ อาทิ “บทบาทของนักกฎหมายกับเทศกาลบ้านเมือง” ของ **ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์** “นิติปรัชญาของท่านเผย์” ของ **ดร. อรุณ ภาณุพงศ์** “ปรัชญาวิจารณ์ ของ อิมมานูเอลคานท์” ของอาจารย์เดือน **คำดี** “ทฤษฎีกฎหมายสามชั้น ของ ดร. ปรีดี เกษมทรัพย์” โดย **อาจารย์สมยศ เชื้อไทย** นอกจากนี้ยังมีบทความทางด้านกฎหมายเอกชน กฎหมายอาญา กฎหมายมหาชน และระหว่างประเทศ อีก 24 บทความ ราคาเพียงเล่มละ 120.- บาท

● สำหรับทางด้านจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มีหนังสือที่ระลึกในวาระ**ท่านอาจารย์ คุณวรคุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา** เกษียณอายุราชการ และจะมีอายุครบ 80 ปี ในเดือนกุมภาพันธ์ 2532 บรรดาผู้ที่มี

ความเคารพนับถือในตัวอาจารย์ จึงได้มีโครงการจัดงานที่ระลึกและจัดทำหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับไทยคดีสาขาต่างๆ มี **ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนธรรม** และ **อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์** เป็นบรรณาธิการมีบทความจากนักวิชาการทั้งรุ่นเก่า รุ่นใหม่ คับคั่ง อาทิ “ประสบการณ์ทางภาษา” ของ **เจตนา นาควัชระ** “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน” ของ **ฉัตรทิพย์ นาถสุภา** “ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ : พื้นฐานทางเศรษฐกิจ” ของ **นิธิ เอียวศรีวงศ์** และยังได้รวบรวมรายชื่อวิทยานิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ 2527-2531 ไว้ด้วย หนังสือจะออกวางจำหน่ายประมาณเดือนมีนาคม 2532 การสั่งจองได้ราคาพิเศษ 110 บาท โดยส่งธนาคัตติ สั่งจ่าย ปท. บางเขน ถึง น.ส. พวงร้อย กล่อมเอี้ยง คณะสังคมศาสตร์ มศว.บางเขน

● สถาบันจักรวาลวิทยา ก่อตั้งขึ้นอย่างเงียบ ๆ เมื่อปี 2525 เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กันในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ และในวันที่ 6-8 มกราคม 2532 นี้ จะมีการจัดประชุมอย่างเป็นทางการครั้งที่ 2 ที่เชียงใหม่ มีการเสนอบทความ ดังนี้ “แบบของ ‘ผู้ร้าย’ ใน สังคมไทย” โดย **พงษ์ วินิจจะกุล** มี **นิธิ เอียวศรีวงศ์** และ **สมเกียรติ วันทะนะ** นำอภิปราย **ทฤษฎี ‘หักค้ำชวานทองด้วยเข่า’** **นครินทร์ เมฆไตรรัตน์** เสนอ **ธรรมเกียรติ กั่นอริ** และ **ชจิต จิตตะเสวี** นำอภิปราย **ดนตรี - กีฬา - โสกาอาตุร** **เฉลิมเกียรติ ฝืนवल** เสนอ **ฉลาตชาย รมิตานนท์** และ **ทรงยศ แวหงษ์** นำอภิปราย “ว่าด้วยเรื่องสาว ๆ (ภาพพจน์แบบต่าง ๆ ของผู้หญิงไทย)” **อานันท์ กาญจนพันธุ์** เสนอ **จิรติ ดิงศภัทย์** และ **ธาวิธ สุขพานิช** นำอภิปราย ผู้สนใจติดต่อสอบถามได้ที่ **อาจารย์จิรติ ดิงศภัทย์** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โทร. 5795564 และเสียงว่า ใครอยากจะทำเรื่องอะไรแต่กลัวจะหาคนฟังไม่ได้ก็ติดต่อสถาบันนี้ได้

● หนังสือรวมบทความเกี่ยวกับการแปลในการประชุมนานาชาติ ที่มูลนิธิฯ จัดขึ้นตั้งแต่เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี 2529 ได้ถูกขโมยออกมาแล้ว สถาบันการศึกษา หรือ ห้องสมุดใดต้องการโปรดส่งแสดมภ์มาให้เรา 10 บาท แล้วเราจะจัดส่งหนังสือไปให้

● ขอแนะนำหนังสือใหม่เกี่ยวกับญี่ปุ่น เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่น ของ **โยชิฮารุ คูนิโอะ** แปลโดย **สุกัญญา นิธิกร** และ **อนงค์ ไรจน์-วนิชย์** ราคาเล่มละ 90 บาท สั่งซื้อได้ที่ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

● และสุดท้าย สวัสดิ์ปีใหม่ค่ะ ขอให้ท่านผู้อ่านทุกท่านโชคดี มีความสุข พบกันใหม่เดือนมีนาคม 2531

INTERNATIONAL WORKSHOP ON TRANSLATION

INTERNATIONAL WORKSHOP ON TRANSLATION

การพัฒนาศรษฐกิจญี่ปุ่น

โยชิฮารุ คูนิโอะ
แปลโดย
สุกัญญา นิธิกร อนงค์ ไรจน์วนิชย์

แนะนำหนังสือ

Thailand Buddhist Kingdom as Modern Nation - State

Charles F. Keyes เขียน

Westview Press Boulder and London 1987. 252 หน้า

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นมาโดย ศาสตราจารย์ Charles F. Keyes หัวหน้าภาควิชามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัย Washington มลรัฐ Seattle สหรัฐอเมริกา เป็นผลงานจากการวิจัยของผู้เขียนเกี่ยวกับประเทศไทย ซึ่งดำเนินมาเป็นเวลามากกว่า 20 ปี และอยู่ในชุด Westview Profiles, Nations of Contemporary Asia อันมี Mervyn Adams Seldon เป็นบรรณาธิการ

ข้อความในหนังสือมีทั้งรูปภาพประกอบ แผนที่ประเทศไทย และแผนที่จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย มี 8 บท มีบทนำและบทส่งท้ายแยกออกไปต่างหาก

โดยภาพรวมหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงประเทศไทยว่ามีลักษณะพิเศษ ไม่เหมือนประเทศอื่นในเอเชียปัจจุบัน กล่าวคือประเทศไทยได้สร้างวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นมา และธำรงวัฒนธรรมของตนได้โดยอาศัยประเพณีที่มีสถาบันกษัตริย์และวัฒนธรรมของชาติไทยนี้ขึ้นอยู่กัประเพณีทางพระพุทธศาสนาเถรวาท กระบวนการสร้างชาติที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันจากราชอาณาจักรสยามที่ยึดถือประเพณีตามพระพุทธศาสนา ได้เริ่มต้นในศตวรรษที่ 19 เมื่อผู้ปกครองสยามประเทศต้องเผชิญกับแรงกดดันเพิ่มมากขึ้นจากมหาอำนาจล่าอาณานิคมคือประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส และสามารถอ้างความเป็นเอกราชแห่งสยามประเทศได้โดยการปฏิวัติและเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้มีการสถาปนาอำนาจการบริหารอยู่ในส่วนกลางตลอดทั่วประเทศ

รัฐใหม่นี้ได้มีอำนาจเหนือชาวสยามที่ดำรงชีวิตอยู่ในบริเวณแกนกลางของราชอาณาจักรเก่า และเหนือชาวลาว ชาวไทยยวนหรือไทยเหนือ ชาวเขมร ชาวมาเลย์ ชาวเผ่าต่าง ๆ และกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเมื่อก่อนนี้เคยมีอำนาจเป็นเอกราช รวมทั้งเหนือประชากรชาวจีนจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาและมีบทบาทสำคัญมากในทางเศรษฐกิจ เพราะผู้ปกครองรัฐสยามพยายามรวบรวมชนกลุ่มต่าง ๆ ให้เป็นชุมชนชาติไทยชุมชนเดียว จึงมักจะมีคำถามที่สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์ไทยปัจจุบันว่า ชุมชนชาติไทยนี้ควรจะมีความนิยมอย่างไร และโครงสร้างของรัฐแบบใด ควรจะเชื่อมกับมนุษย์ จึงได้เกิดมีความตึงเครียดที่สำคัญหลายอย่างซึ่งเกิดจากความพยายามของสมาชิกชนชั้นผู้ปกครองของไทยที่จะทำให้อำนาจกษัตริย์ราชวงศ์จักรีแห่งกรุงเทพฯ พระพุทธศาสนา

และภาษาไทยภาคกลางเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับวัฒนธรรมชาติไทย

ความตึงเครียดอย่างอื่น ๆ ได้เกิดขึ้นขณะที่สถาบันกษัตริย์ ทหาร ข้าราชการ พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ความสนใจทางธุรกิจ และผู้แทนทางการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งยังคงดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจในโครงสร้างของรัฐ

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงพยายามศึกษาลักษณะความตึงเครียดดังกล่าว โดยการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของไทยในศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ข้อความโดยละเอียดในหนังสือเล่มนี้มีสิ่งที่น่าสนใจหลายประการ กล่าวคือบทที่ 1 พูดถึงประวัติความเป็นมาของชาติไทยและชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีการปลุกข้าวเป็นอาชีพหลักเพื่อการเลี้ยงชีพ บทที่ 2 พูดถึงภาษาไทย กลุ่มคนไทยต่าง ๆ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเป็นเมือง การบริหาร ระบบศักดินา ลักษณะสังคมไทยแบบพุทธ บทบาทของพระสงฆ์ในสังคม การเปลี่ยนแปลงในสมัยราชวงศ์จักรีตอนแรก บทที่ 3 พูดถึงการก่อตั้งรัฐชาติไทย การติดต่อกับต่างประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ลักษณะสังคมที่สลับซับซ้อน การส่งออกข้าว การอพยพของชาวจีนเข้ามาสู่สังคมไทย สังคมกรุงเทพแบบใหม่ บูรณาการแห่งชาติและการปฏิวัติจากเบื้องบน การปฏิรูปโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 การคุกคามจากนักล่าอาณานิคม การปฏิวัติในหัวเมือง พื้นฐานวัฒนธรรมแห่งชาติศาสนา การปฏิวัติในปี ค.ศ. 1932 และรูปแบบการเมืองใหม่ การสิ้นสุดแห่งระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช การแสวงหาโครงสร้างการแบบสมบูรณาญาสิทธิราช การแสวงหาโครงสร้างการเมืองแบบใหม่ บทที่ 4 บทบาทของทหารในการเมืองไทย

ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย การกลับมาสู่อำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม การมีอำนาจของทหารเผด็จการทางทหารในยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ การพัฒนาเศรษฐกิจ บทบาทของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ขบวนการนักศึกษาและการปฏิวัติเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 บทที่ 5 การเมืองไทยหลังจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2516 การแสวงหารูปแบบทางการเมืองใหม่ การเลือกตั้ง ขบวนการชาวนา และกรรมกร บทบาทของขบวนการนิยมชาวกักับการกลับมาสู่อำนาจของทหาร วิกฤตการณ์ทางการเมืองกับการปฏิวัติตุลาคม พ.ศ. 2519 การปกครองโดยพลเรือนและทหาร การอุบัติขึ้นและการเสื่อมคลายพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ บทที่ 6 องค์การทางสังคมภายในรัฐชาติไทย พื้นฐานชีวิตทางสังคมของชาวไทยพุทธ ชนกลุ่มน้อย ชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้ความสัมพันธ์กับระบบอุปถัมภ์ สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย การบริหารราชการและการทหาร การศึกษากับระบบชนชั้นในสังคมไทย บทที่ 7 ระบบเศรษฐกิจไทยกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทและสังคมเมืองของไทย ระบบสังคมเปิดกับการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย ระบบเศรษฐกิจ การเกษตร การเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย การจัดลำดับขั้นทางสังคมในกรุงเทพฯ และสังคมเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทย และบทที่ 8 พูดถึงความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรมของไทยในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาตามประเพณี เหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การศึกษาของมวลชนกับการอุบัติขึ้นมาของผู้หนังสือพัฒนาการวัฒนธรรมทางจรรยาบรรณของไทยปัจจุบัน สื่อมวลชนกับวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยม

รายละเอียดของหนังสือทั้ง 8 บทนี้ พูดถึงประเทศไทยในทุกด้านที่เกี่ยวกับสถาบันใหญ่ ๆ ของสังคมเช่น สถาบันการเมือง สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยเน้นหนักในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมานับเป็นหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบันของประเทศไทยที่น่าสนใจและน่าศึกษามากเล่มหนึ่ง ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะพยายามกล่าวถึงสังคมไทยในรูปแบบของการศึกษาทางมานุษยวิทยา เช่นมีการกล่าวถึงคำพูดภาษาไทยบางคำโดยการเขียนอักษรโรมัน แต่เนื้อหาโดยทั่วไปครอบคลุมสาขาความรู้ทุกด้านทางสังคมศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่ใช่จะจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาทางมานุษยวิทยา และ/หรือทางสังคมวิทยาเท่านั้น

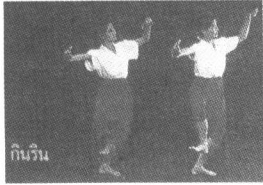
อนึ่งหากจะเน้นในบางเรื่อง เช่นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน ผู้เขียนได้กล่าวว่า สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากการเปิดประเทศติดต่อกับภายนอก

สื่อการสอน

สไลด์ประกอบเทปบันทึกเสียงคำบรรยาย

ดนตรี-นาฏศิลป์
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
จริยศึกษา

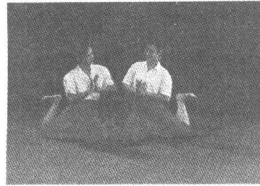
รำแม่บท

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องเพลงแม่บทเพื่อเรียนรู้ท่าทางทั้ง 18 ท่าประวัติความเป็นมาของตำราไทย ชื่อท่ารำในรำแม่บท และความแตกต่างระหว่างท่ารำตัวพระท่ารำตัวนางของแต่ละท่า

รำวงมาตรฐาน

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องประวัติความเป็นมาของรำโทนและรำวงมาตรฐานท่ารำต่าง ๆ ที่ใช้ในแต่ละบทเพลง และลักษณะของท่ารำตามเนื้อร้องของแต่ละเพลงตามจังหวะและเนื้อเพลง

นาฏยศัพท์

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องการฝึกหัดทำนาฏยศัพท์ต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นลักษณะต่าง ๆ คือ การจับ การตั้งวง การส่าย สะบัดมือ ฉายมือ รวมมือ ท่าโบก ท่ากรายมือ ปาดแขน ลักค่อ กระทายไหล่ การยกเท้า การก้าวเท้า

การปฏิบัติต่อพระสงฆ์

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องความหมายของพระสงฆ์ ระเบียบปฏิบัติกรไปพบพระสงฆ์ ที่วัด การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ การจัดเตรียมสถานที่ เพื่อต้อนรับพระสงฆ์ในงานพิธีทางศาสนา การปฏิบัติตนเมื่อเมื่อพบพระสงฆ์ในโอกาสต่าง ๆ

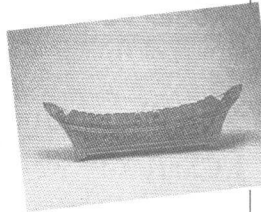

การทำบุญ

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องความหมายและความมุ่งหมายของการทำบุญ วิธีการเตรียมตัวและวิธีปฏิบัติในการใส่บาตรพระสงฆ์ วิธีการกวาดนำหลังการทำบุญใส่บาตร ระเบียบปฏิบัติในการประเคนและถวายสิ่งของแด่พระสงฆ์ วัตถุสิ่งของที่สมควรและไม่สมควรประเคนถวายแด่พระสงฆ์ วิธีการประเคนถวายพระสงฆ์สำหรับชายและหญิง

การจัดที่บูชาพระ

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องความสำคัญของศาสนาพุทธ การจัดที่บูชาพระรัตนตรัย องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้บูชา การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจัดวางเครื่องบูชา การแสดงความเคารพด้วยการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ทั้งสำหรับชายและหญิง

เครื่องดนตรีไทย

เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องกำเนิดดนตรีไทย และการพัฒนาทางด้านดนตรีจนถึงปัจจุบัน ความแตกต่างของดนตรี 4 ภาค การแบ่งประเภทเครื่องดนตรีของไทย เครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ และลักษณะการใช้บรรเลง

งานบริการ

เนื้อหาสาระให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องพื้นฐานอาชีพงานบริการ ในด้านงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม ฯลฯ ในด้านงานบริการตัดและซ่อมผมเด็กว่าด้วยการใช้เครื่องมือ ความรู้ทั่วไปในการตัดผมเด็ก ขั้นตอนการตัดและซ่อม และการรักษาความสะอาด

การละเล่นพื้นบ้านภาคต่าง ๆ

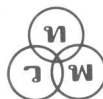
เนื้อหาสาระของภาพสไลด์ชุดนี้ว่าด้วยเรื่องความหมายของการละเล่นพื้นบ้าน ลักษณะเฉพาะของการละเล่นแต่ละภาค การละเล่นพื้นบ้านของแต่ละภาค ลักษณะการละเล่น จุดมุ่งหมายและวิธีการเล่นของแต่ละการละเล่น

สไลด์-เทปแต่ละชุด ตลอดจนเอกสารคำบรรยายประกอบภาพและบทความพิเศษสำหรับครูผู้สอน จะบรรจุรวมกันอยู่ในกล่องพลาสติกอย่างดี เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนย้าย และรักษาคุณภาพของสไลด์-เทปไม่ให้เสื่อมสลายไปก่อนเวลาอันควร

สไลด์ประกอบคำบรรยายเพื่อการศึกษา

สไลด์ประกอบเสียงเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาด้านสื่อการเรียนการสอนที่มีความสำคัญและให้คุณค่าต่อการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระและจุดประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปัจจุบัน ภาพถ่ายของจริง แผนภูมิ และภาพวาดที่ปรากฏประกอบเทปเสียงคำบรรยาย ย่อมเป็นกิจกรรมของการเรียนการสอนที่ช่วยสร้างความสนใจและเพิ่มพูนความรู้ได้โดยชัดเจน-ลึกซึ้งยิ่งกว่า

ไทยวัฒนาพานิช

๕๕๗ ถนนไมตรีจิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐
โทรศัพท์ ๒๒๑๐๑๑๑-๕

และการส่งคนชั้นผู้นำทางสติปัญญาและทางการเมือง ไปศึกษาต่อในประเทศทางตะวันตก ซึ่งคนเหล่านี้ได้นำเอาค่านิยมและรูปแบบทางวัฒนธรรมแบบตะวันตกมาใช้ในสังคมไทย เช่นการปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังกล่าวถึงบทบาทของชาวจีนอพยพที่มีส่วนสำคัญในการปฏิรูปเศรษฐกิจของสังคมไทย และที่สำคัญอีกข้อหนึ่งคือการนำเทคโนโลยีการพิมพ์มาสู่สังคมไทย ได้มีส่วน

ขยายขอบเขตแห่งความรู้ไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง

การวิเคราะห์สาเหตุการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทยดังกล่าว แม้จะไม่สมบูรณ์ทั้งหมด แต่ก็มีส่วนถูกต้องและเป็นจริงอยู่บ้าง อาจจะได้ว่าสาเหตุที่กล่าวมานี้ก็น่าจะมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหาแต่สังคมไทยในขณะนี้ซึ่งเป็นผลพวงจากความนิยมในวัฒนธรรมใหม่ของ

ชนชั้นผู้นำในยุคแรก ๆ ของการเปิดประเทศ ซึ่งส่งผลถึงจนถึงปัจจุบันและต่อไปในอนาคต และข้อนี้ทำให้เกิดภาวะสับสนสำหรับการแสวงหาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทยในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง

ดร. จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การศึกษาที่เน้นความสำคัญของสถาบันกษัตริย์ ทำให้สถาบันหรือโครงสร้างการเมืองอื่น ๆ เช่น สถาบันขุนนาง ระบบการปกครองการบริหารเป็นต้น เป็นเพียงส่วนเสริมให้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ พัฒนาการและการเคลื่อนไหวของโครงสร้างหรือสถาบันการเมืองเหล่านี้ไม่ปรากฏเด่นชัด ความสำคัญที่มีอยู่ของแต่ละโครงสร้างจึงถูกลดระดับความสำคัญลงเท่ากับเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองอยุธยา จากแง่มุมของสถาบันพระมหากษัตริย์แต่เพียงด้านเดียว ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญด้วยการศึกษาสถาบันหรือโครงสร้างการเมืองส่วนอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของสถาบันการเมืองต่าง ๆ ว่ามีความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา และมีความสำคัญต่อระบบการเมืองอยุธยาเพียงใด อันจะทำให้ประวัติศาสตร์การเมืองสมัยอยุธยาได้รับการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

ขุนนางเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่ง ในระบบการเมืองของอยุธยา เช่นเดียวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

ขุนนางกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการปกครองในสมัยอยุธยา*

มานพ ถาวรวัฒนีสกุล

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองสมัยอยุธยา มักเน้นความสำคัญที่สถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะเป็นศูนย์รวมของการเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความขัดแย้งและการต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมือง การทำสงคราม ความสัมพันธ์ทางการทูต และการจัดระเบียบการปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์สมัยอยุธยา จึงมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทางด้านการเมืองในทุกด้าน

มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างใกล้ชิด อีกทั้งขุนนางยังเป็นสถาบันที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน และมีความสืบเนื่องตลอดสมัยอยุธยา ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะศึกษาเรื่องของขุนนาง ในลักษณะของสถาบันการเมืองที่มีพัฒนาการในตัวเอง พร้อมทั้งบทบาทและฐานะทางการเมืองของขุนนางในแต่ละช่วงเวลา การเน้นศึกษาที่สถาบันขุนนางนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองจากแง่มุมของสถาบันขุนนาง ซึ่งจะช่วยให้ประวัติศาสตร์การเมืองอยุธยา ได้รับการศึกษาอย่างรอบด้านมากขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งศึกษาพัฒนาการของสถาบันขุนนางที่สัมพันธ์กับการเมืองและการปกครอง จากข้อเท็จจริงที่ว่าสถาบันขุนนางผูกติดอยู่กับระบบการปกครองและการบริหาร การคลี่คลายของระบบการปกครองการบริหารจึงมีผลต่อพัฒนาการของสถาบันขุนนางอย่างมาก เนื่องจากระบบการปกครองและสถาบันขุนนาง ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมอยุธยา ดังนั้น

การเข้าใจถึงลักษณะของสังคมอยุธยาย่อมเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งที่จะนำมาซึ่งการศึกษาลักษณะของสถาบันขุนนางที่สัมพันธ์กับการเมืองการปกครองได้ชัดเจนรอบด้าน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ลักษณะสังคมของอยุธยา และการคลี่คลายของระบบการปกครองการบริหาร เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนในระดับหนึ่งเป็นขั้นแรกก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์การคลี่คลายของสถาบันขุนนางที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองเป็นขั้นต่อไป

สังคมอยุธยาเป็นผลรวมของการผสมผสานกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม 2 ลักษณะ คือ ลักษณะสังคมการเมืองแบบ “รัฐ” ที่ปรากฏอยู่แล้วในลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลักษณะสังคมการเมืองของกลุ่มชนที่พูดภาษาไทย ซึ่งเป็นลักษณะสังคมที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมที่มีขอบเขตความสัมพันธ์ทางสังคมจำกัดอยู่เพียงหมู่บ้านด้านหนึ่งกับสังคมซึ่งมีการจัดตั้งซับซ้อนถึงขั้นเป็นรัฐที่มีการรวมศูนย์อำนาจระดับหนึ่งในอีกด้านหนึ่ง ใน

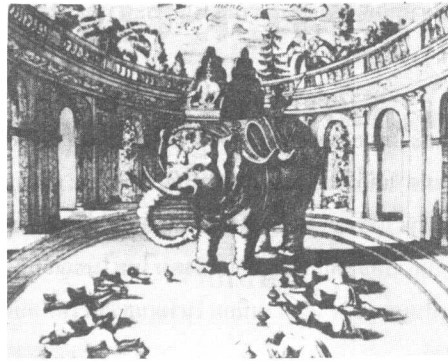
* เก็บความจาก มานพ ถาวรวัฒนีสกุล “ขุนนางกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปกครองในสมัยอยุธยา”

สังคมการเมืองแบบรัฐมีการแบ่งเป็นชนชั้นอย่างชัดเจน และมีการจัดระเบียบการปกครองในลักษณะที่เป็นทางการ ทำให้เกิดกลุ่มคนที่ได้ค้ำชูมาทำหน้าที่ทางการปกครอง และได้พัฒนาเป็นสถาบันทางสังคมและการปกครองที่เรียกกันว่า “ขุนนาง” ดังนั้นสถาบันขุนนางจึงได้ปรากฏอยู่แล้วในสังคมลุ่มน้ำเจ้าพระยาก่อนการก่อตั้งอาณาจักรอยุธยา

การจัดระเบียบสังคมของอยุธยาเป็นแบบ “ศักดินา” ซึ่งกำหนดแบบแผนความเป็นอยู่ของคนในระดับชั้นต่าง ๆ ของสังคมตามยศศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่ และชาติกำเนิด พื้นฐานของ “ระบบศักดินา” มาจากแบบแผนสังคมการเมืองของรัฐพื้นเมืองในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ผสมผสานกับประเพณีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ควบคุมกันตามลำดับชั้น โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บนพื้นฐานของการพึ่งพาและตอบแทนกันและกัน หรือที่รู้จักกันว่า ความสัมพันธ์แบบมูลนาย-ไพร่ รูปแบบความสัมพันธ์นี้ถูกนำไปใช้เป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบสังคมและการปกครอง ส่วนแบบแผนสังคมการเมืองแบบรัฐของชาวพื้นเมือง จะใช้เป็นกรอบหรือโครงสร้างและกฎเกณฑ์ในลักษณะที่ปรากฏเป็นทางการ ระบบศักดินาเป็นทั้งระบบสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง ซึ่งกำหนดความได้เปรียบทางสังคม-เศรษฐกิจของชนชั้นปกครองหรือมูลนาย ให้อยู่เหนือสามัญชน ความเหลื่อมล้ำนี้ได้ถูกหนุนเสริมอย่างมั่นคงด้วยโครงสร้างการปกครองที่ขยายตัวออกไป และเกิดความซับซ้อนในลักษณะของการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น จากกษัตริย์ผ่านมูลนายหรือขุนนางในระดับต่าง ๆ ลงมาจนถึงไพร่

ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ระบบการเมืองของรัฐในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา ได้ค้ำชูมาสู่ระบบการเมือง ที่มีการรวมอำนาจที่ศูนย์กลางในระดับสูง โครงสร้างการปกครองที่เป็นการส่งต่ออำนาจของเมืองหลวงออกไปควบคุมเมืองในอาณาเขตได้รับการเสริมสร้างให้มั่นคง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นพื้นฐานในการค้ำชูมาจาเป็นระบบการเมืองของอยุธยา

ความเชื่อที่ว่าการก่อตั้งอาณาจักรอยุธยา เกิดจากการรวมตัวของแคว้นละโว้และสุพรรณภูมิ โดยอาศัยความผูกพันทางเครือญาติระหว่างกันเป็นแกนกลางสำคัญของการรวมตัวทางการเมือง ทำให้สมัยแรกเริ่มของอาณาจักรอยุธยา มีอำนาจสองขั้วเป็นอิสระและเท่าเทียมกันอยู่ภายในระบบการเมืองของอยุธยา คือราชวงศ์สุพรรณภูมิ และราชวงศ์อู่ทอง ซึ่งต่อสู้แย่งชิงเพื่อการมีอำนาจที่กรุงศรีอยุธยาในระยะ 50 ปี แรกของประวัติศาสตร์อยุธยา ทำให้อาณาจักรอยุธยาไม่มีความเป็นปึกแผ่น

เมื่อตรวจสอบหลักฐานที่ใช้ในการสร้างสมมติฐาน 2 ราชวงศ์พบว่าอาศัยข้อมูลจาก **พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา** ซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนว่า **ขุนหลวงพงั่ว** เป็นพระเชษฐาของมเหสีของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พงศาวดารฉบับนี้เขียนขึ้นสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อสืบย้อนแหล่งที่มาของข้อมูลนี้ จะสะดุดลงเพียงแต่ **สังคีตियวงศ์** ซึ่งสมเด็จพระพนรัตน์ในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นผู้เขียนขึ้น โดยใช้คำว่า “**มาตุโล**” แสดงฐานะของขุนหลวงพงั่วว่า เป็นพระเชษฐาของพระราชมารดาของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ในขณะที่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่ชำระในสมัยรัชกาลที่ 1 ส่วนไม่กล่าวถึงพันธะทางเครือญาติที่เกิดจากการสมรสของราชวงศ์ทั้งสอง แต่ระบุเพียงว่า **ขุนหลวงพงั่ว** เป็นพระเชษฐาของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 และสมเด็จพระรามาธิบดีเป็นพระราชนัดดาของขุนหลวงพงั่ว เมื่อพิจารณาตรวจสอบหลักฐานสมัยอยุธยา **พระราชพงศาวดารฯ ฉบับหลวงประเสริฐฯ** ไม่ได้กล่าวถึงพันธะทางเครือญาติใดๆ ขณะที่ **คำให้การชาวกรุงเก่า** และ **คำให้การขุนหลวงหาวัด** ไม่กล่าวถึงขุนหลวงพงั่ว แต่ปรากฏว่า **ในประวัติศาสตร์สังเขปกษัตริย์สยาม (พงศาวดารฉบับวันวลิต พ.ศ. 2183)** ต้นฉบับที่เป็นภาษาดัตช์เก่าใช้ “Zijn vaders broeder” แปลว่า พี่หรือน้องของพ่อในฉบับคำแปลภาษาอังกฤษใช้ว่า “his father's brothers” ในคำแปลภาษาไทยใช้ศัพท์คำว่า “**พระปิตุลา**” แสดงความสัมพันธ์ระหว่างขุนหลวงพงั่วกับสมเด็จพระรามาธิบดี ในเอกสารจีนราชวงศ์หมิง ระบุว่า ปี พ.ศ. 1916 ชาวเมืองยก “**พระปิตุลา**” ของกษัตริย์องค์เดิม (สมเด็จพระรามาธิบดี) ขึ้นครองราชย์เอกสารทางราชการจีน ถือได้ว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยและเป็นอิสระไม่เกี่ยวข้องกับหลักฐานอื่นโดยของไทยทั้งสิ้น อีกทั้งหลักฐานจีนระบุตรงกับหลักฐานของวันวลิตว่าขุนหลวงพงั่ว เป็น “**พระปิตุลา**” จากหลักฐานและการตรวจสอบหลักฐานและการตีความที่กล่าวอย่างสังเขปข้างต้นนี้ น่าจะสรุปเป็นอีกแนวทางหนึ่งได้ว่า **สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1** น่าจะมีฐานะเป็นพระเชษฐาของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (คงจะ

ต่างพระมารดา) การปกครองเมืองสุพรรณบุรีของขุนหลวงพงั่ว อยู่ในอาณัติของเมืองหลวง มีฐานะราชวงศ์อิสระ เพียงแต่พระองค์อาศัยเมืองสุพรรณบุรี (ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวงเมืองหนึ่ง) สร้างสมอำนาจ และเข้ามาช่วยชิงอำนาจจากพระราชนัดดาคือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ปกครองกรุงศรีอยุธยา **สมเด็จพระรามาธิบดี** องค์อาศัยเมืองสุพรรณบุรีสมกำลังและชิงอำนาจจากพระเจ้าทองสันโนในระยะต่อมา และสมเด็จพระนครินทร์เจ้าเมืองสุพรรณบุรีชิงอำนาจจากสมเด็จพระรามาราชาธิราช เหตุการณ์ชิงอำนาจที่กล่าวมานี้ ไม่น่าจะเป็นการชิงอำนาจระหว่างสองราชวงศ์ แต่ควรเป็นเรื่องของการชิงอำนาจภายในพระราชวงศ์เดียวกันมากกว่า ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าจะเป็นเจ้าเมืองลูกหลวงพระองค์ใด ที่เข้ามายึดอำนาจก็ยังคงยึดถืออยุธยาเป็นราชธานีเพราะถือว่าเป็นราชสมบัติร่วมกัน แสดงถึงความมั่นคงของราชวงศ์กษัตริย์ที่ปกครองอยุธยา ในฐานะศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรว่ามีมาตั้งแต่เริ่มแรก อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงลักษณะการจัดการปกครองแบบเมืองลูกหลวงที่ดำเนินอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างในระยะนี้ จะเห็นว่าไม่มีเมืองลูกหลวงหรือหัวเมืองใด ๆ แยกตัวออกเป็นอิสระจากอำนาจของเมืองหลวงที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากเจ้าเมืองลูกหลวงจำกัต้องอยู่เฉพาะที่เป็นพระราชวงศ์ใกล้ชิดเท่านั้น อีกทั้งเมืองหลวงเป็นเมืองใหญ่และมีกำลังมาก ทำหน้าที่ป้องกันข้าศึกศัตรู และเป็นตัวแทนอำนาจของเมืองหลวงในการควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ ในพระราชอาณาเขตมิให้แยกตัวเป็นอิสระ สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้อำนาจเมืองหลวงมีเหนือหัวเมืองให้รวมอยู่ในอาณาเขตได้อย่างแน่นอน โดยเฉพาะหัวเมืองในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นแกนกลางสำคัญของการดำรงอยู่ของอาณาจักรอยุธยา

ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาจนถึงก่อนรัชกาลสมเด็จพระชัยราชาธิราช เป็นระยะที่เมืองหลวงต้องการผนวกเมืองและรัฐข้างเคียง จึงมีการเสริมสร้างระบบเมืองลูกหลวง เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการเป็นตัวแทนเมืองหลวงทำการควบคุมหัวเมืองในอาณาเขตซึ่งดูเหมือนประสบความสำเร็จทั้งในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาและหัวเมืองฝ่ายเหนือ โดยอยุธยาสามารถสถาปนาเมืองพิษณุโลก กำแพงเพชร ศรีสัชนาลัย และสุโขทัยให้มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง ทำให้อำนาจของอยุธยาแผ่เข้าไปครอบคลุมหัวเมืองฝ่ายเหนือได้อย่างเด็ดขาด นับตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นมา ส่วนในกรณีกัมพูชา อยุธยาประสบผลสำเร็จในการทำให้เมืองพระนครหลวงของอาณาจักรกัมพูชา กลายฐานะเป็นเมืองลูกหลวงของอยุธยา ซึ่งเท่ากับเป็นการผนวกกัมพูชาได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ระบบเมืองลูกหลวงนี้ทำให้การช่วงชิงอำนาจจำกัด อยู่เฉพาะภายในพระราชวงศ์เดียวกับกษัตริย์เท่านั้น สกิลวงศ์ของเมืองอื่น ๆ ไม่มีโอกาสที่จะเข้าร่วม เนื่องจาก ถูกควบคุมจากเมืองลูกหลวง นอกจากนี้ยังเป็นระบบที่ กลั่นกรองเอาเฉพาะเจ้านายในพระราชวงศ์ที่เข้มแข็ง สามารถคุมอำนาจได้มากที่สุด จึงจะมีโอกาสที่จะได้ขึ้นเป็น กษัตริย์ แต่ในอีกด้านหนึ่งเมืองลูกหลวงก็เป็นฐานของ การสั่งสมอำนาจของเจ้านายชั้นสูง จึงอาจลั่นคลอน อำนาจของกษัตริย์ แต่ก็มิได้มีผลทำให้อาณาจักรแตกแยก ออกไปเป็นรัฐอิสระ ในแง่นี้ระบบเมืองลูกหลวง จึงช่วย รักษาเสถียรภาพของอาณาจักรยกเว้นในตอนปลายพุทธ ศตวรรษที่ 21 ที่ระบบเมืองลูกหลวงได้แปรเปลี่ยนเป็น ฐานกำลังในราชวงศ์ใหม่ขึ้นชิงอำนาจที่กรุงศรีอยุธยา ได้สำเร็จ

ระบบเมืองลูกหลวงนี้ยังมีผลต่อการเชื่อมโยง ระบบบริหารราชการของหัวเมือง และเมืองหลวงให้เป็นไป ในรูปแบบหรือแนวทางเดียวกัน เมืองหลวงจะแต่งตั้ง เฉพาะเจ้าเมืองและขุนนางในระดับสูงเท่านั้น ส่วนกิจ การบริหารภายในยังเป็นอิสระขึ้นอยู่กับเจ้าเมืองค่อนข้างมากโครงสร้างการปกครองการบริหารของเมือง หลวงยังไม่ได้ควบคุมหัวเมือง ขุนนางหัวเมืองและเมือง หลวงยังไม่เชื่อมโยงกันโดยตรง แต่ผ่านพระมหากษัตริย์ เจ้าเมืองลูกหลวงและเจ้าเมืองสภาพเช่นนี้ทำให้ ขุนนางจำกัดบทบาทเพียงเป็นกลไกการปกครองและการ บริหาร

การปรับปรุงการปกครองในตอนต้นพุทธศตวรรษ ที่ 21 หรือรู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นการปรับปรุงการปก กครองของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้มีการจัด ระเบียบโครงสร้างทางการบริหารทั้งในส่วนกลางและหัว เมือง ทั้งนี้โดยในส่วนกลาง ได้มีการขยายขอบเขตการ

บริหารของเมืองหลวงออกไปครอบคลุมหัวเมืองต่าง ๆ ใน เขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ด้วยการขยายกรมกองและ กำหนดอำนาจหน้าที่ชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่ง และสายการควบคุมทางการบริหารให้เป็นระเบียบมั่นคง ขึ้นกว่าแต่ก่อน สำหรับการปกครองอาณาเขตนั้น ได้มี การสถาปนาระบบเมืองลูกหลวงเพื่อควบคุมหัวเมือง เหนือได้เป็นผลสำเร็จ ขณะที่หัวเมืองในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระ ยาตอนล่างทั้งหมดกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหาร ราชการที่ส่วนกลาง

การวางรากฐานการเติบโตให้กับขุนนางเมือง หลวง ด้วยการสร้างระบบบริหารราชการของราชธานีให้ เป็นรูปเป็นร่างมีระเบียบแบบแผนกำหนดไว้ โดยเฉพาะ การจัดสรรตำแหน่งและการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการของ ขุนนาง ให้มีความเคร่งครัดแน่นอนตามกรมกองต่าง ๆ นับเป็นขั้นตอนสำคัญที่วางรากฐานของขุนนางให้สามารถ อิงอยู่กับระบบการบริหารที่แน่นอนชัดเจน และนับต่อจาก นั้นขุนนางได้กลายเป็นกลุ่มอิทธิพล และเป็นกลุ่มผล ประโยชน์ทางการเมืองกลุ่มใหม่ ที่เข้ามามีบทบาท และมี อำนาจต่อรองทางการเมืองในระดับสูง ทั้งนี้เพราะโครงสร้าง การปกครองและการบริหารที่ขยายใหญ่โตซับซ้อน ย่อม ทำให้ขุนนางซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกทางการบริหาร ของระบบการปกครองได้ทวีบทบาทและความสำคัญเพิ่ม มากขึ้นเป็นลำดับ โดยขุนนางอาศัยระบบบริหารราชการ สร้างสมอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสถานภาพในสังคมได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่องขุน นางจึงกลายเป็นสถาบันที่เข้มแข็งในสังคมอยุธยา และได้ ขยายตัวขึ้นทุกขณะและมีอำนาจอิทธิพลครอบงำสังคม มากขึ้นทุกที โดยได้ดูดกลืนเอาชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม เข้ามาสู่ความเป็นขุนนาง ซึ่งมีทัศนคติ มีความต้องการ มีความเชื่อ และผลประโยชน์ที่ต้องรักษา ความเข้มแข็ง ของระบบบริหารราชการ และสถาบันขุนนางที่ส่วนกลาง จะเป็นพื้นฐานรองรับในการที่เมืองหลวงจะขยายอำนาจ เข้าไปควบคุมหัวเมืองขึ้นนอกได้อย่างเด็ดขาดในระยะ ต่อมา

ตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 21 รัชกาลสมเด็จพระ ราชัยราชาธิราช ได้ทรงผลักดันให้ขุนนางเข้ามามีบทบาททางการบริหารและการปกครอง ทั้งในส่วนกลางและ หัวเมืองในพระราชอาณาเขตทั้งหมด ระบบเมืองลูกหลวง ที่ใช้อยู่ในหัวเมืองฝ่ายเหนือดูเหมือนจะถูกยกเลิก เจ้านาย ในพระราชวงศ์ลูกก๊กก็มีให้บทบาทสำคัญในระบบ การปกครองและการบริหารอีกต่อไป จึงเท่ากับเป็นการ เปิดโอกาสให้ขุนนางมีบทบาทในการบริหารราชการแต่ เพียงกลุ่มเดียว ทำให้พระมหากษัตริย์ต้องพึ่งพาขุนนาง ในการดำเนินการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการเสริม ความมั่นคงให้กับขุนนางมากยิ่งขึ้น วิกฤตการณ์ทาง การเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังจากรัชกาลสมเด็จพระชัย

ราชาธิราช โดยเฉพาะกรณีการชิงอำนาจของ ขุน วรวงศาธิราช ได้ทำให้ขุนนางได้เข้ามาแสดงบทบาท ทางการเมืองอย่างเต็มที่ โดยกลุ่มขุนนางเมืองหลวงได้ ร่วมมือกับกลุ่มขุนนางหัวเมืองฝ่ายเหนือ ล้มอำนาจของ ขุนวรวงศาธิราช แล้วสนับสนุนให้สมเด็จพระมหาจักร พรดิได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อมา แต่ต่อมาพระมหา ธรรมราชา เจ้าเมืองพิษณุโลก ซึ่งเป็นผู้นำของขุนนางหัว เมือง (ฝ่ายเหนือ) ก็ได้อาศัยอำนาจของพม่า ล้มล้าง อำนาจของกษัตริย์ และบรรดาขุนนางเมืองหลวง แล้วสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองกรุงศรีอยุธยา ใน ปี พ.ศ. 2112

ภายหลังการเสียกรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2112) โครง สร้างการจัดการปกครองอาณาเขตได้เปลี่ยนแปลงไป ยกเลิกฐานะเมืองลูกหลวงอย่างเด็ดขาด จัดแบ่งหัวเมือง ออกเป็นชั้นเอก โท ตรี จัตวา โดยเมืองจัตวาที่อยู่ใกล้ลุ่ม น้ำเจ้าพระยาถูกจัดให้อยู่ในราชธานีเมืองหลวงควบคุม โดยตรง เมืองจัตวาที่อยู่นอกวงราชธานีให้ขึ้นกับเมืองชั้น เอก โท และตรี การแต่งตั้งเจ้าเมือง และขุนนางที่เป็นกรม การเมืองระดับสูงเป็นอำนาจของเสนาบดี ซึ่งรับผิดชอบต่อ กษัตริย์ ขุนนางเมืองหลวงและขุนนางหัวเมืองจึงเชื่อมต่อกันโดยอำนาจการบริหาร ดังนั้นระบบบริหารราชการของ เมืองหลวง จึงเข้าครอบงำเหนือการบริหารงานของหัว เมืองอย่างแน่นหนา ในกรณีนี้ขุนนางระดับสูงของเมือง หลวงกลายเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมหัวเมือง โดย ตรงทำให้ขอบข่ายอำนาจของขุนนางเมืองหลวงครอบคลุมกว้างขวาง ประกอบกับการขยายตัวทางการค้าตั้งแต่ กลางพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา ทำให้ขุนนางมี โอกาสสั่งสมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง

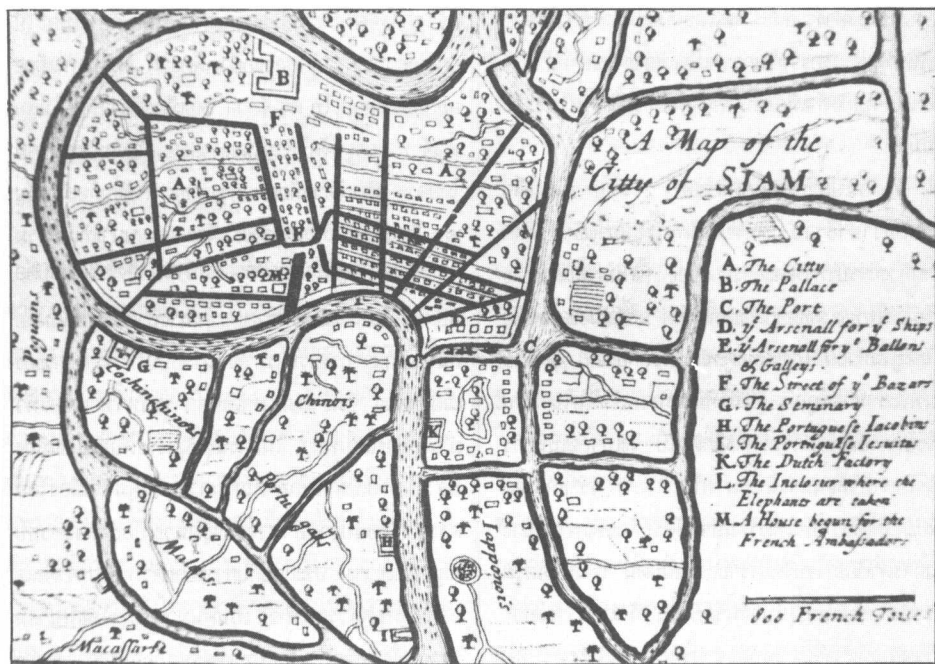
และในกลางพุทธศตวรรษที่ 22 นี้เอง ที่บรรดาขุนนางได้แบ่งฝ่ายสนับสนุนเจ้านายพระองค์ใดพระองค์หนึ่งให้เป็นที่กษัตริย์ รัชสมัยขุนนางจึงมีอำนาจทางการเมืองสูงมาก จนกระทั่งออกญาคลาโหมสามารถกำจัดขุนนางกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นคู่แข่ง แล้วขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และนับตั้งแต่รัชกาลนี้เป็นต้นมา จนถึงสองรัชกาลแรกของราชวงศ์บ้านพลูหลวงจัดเป็นช่วงสมัยแห่งการควบคุมและต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง โดยกษัตริย์จะทรงใช้กลุโบายควบคุมอำนาจของขุนนางอย่างเข้มงวดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถที่ขุนนางจะเข้ามาอ้างอิงระบบบริหารราชการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการสร้างสมอำนาจเป็นไปไม่ได้ด้วยความยากลำบาก ด้วยการทำให้ตำแหน่งขุนนางในระดับสูงที่คุมอำนาจกลายเป็นตำแหน่งที่ไม่มีค้ำประกัน หรือไม่มีเสถียรภาพด้วยการใช้วิธีให้ขุนนางที่ทรงไว้วางพระทัยรั้งตำแหน่ง หรือไม่มีการแต่งตั้งปล่อยให้อำนาจเสื่อมแล้วให้ขุนนางระดับรองรั้งตำแหน่ง หรืออาจสับเปลี่ยนตำแหน่งเป็นระยะ ๆ การกำจัดขุนนางระดับออกญา ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของขุนนางให้เหลือเพียงไม่กี่คนโดยไม่ทรงแต่งตั้งให้ครบตามทำเนียบ รวมตลอดถึงการใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรงต่อขุนนาง ไม่ว่าจะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือไม่มีผิด กษัตริย์ก็ทรงลงโทษอย่างรุนแรงได้ตามพระราชอัธยาศัย วิธีการควบคุมขุนนางเหล่านี้ เป็นการควบคุมด้วยการ "กด" ขุนนางให้อยู่ในอำนาจ ไม่ให้ขุนนางอาศัยตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์และอำนาจได้อย่างสืบเนื่องต่อไป การดำเนินวิธีการต่าง ๆ ในการควบคุมขุนนางที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง นับจากรัชกาลพระเจ้าปราสาททองถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือ รวมระยะเวลาประมาณ 80 ปี แม้

จะทำให้ราชบัลลังก์มีเสถียรภาพ และกษัตริย์ทรงรักษาพระราชอำนาจได้อย่างมั่นคงตลอดรัชกาล แต่ผลกระทบในระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการควบคุมทางการเมืองอย่างกว้างขวางและเข้มงวดเช่นนี้ ก็คือความสับสนและความอ่อนแอของกลไกทางการเมืองการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน (กรม) และตัวบุคคล (ขุนนาง) เสื่อมโทรมอันนำมาซึ่งการคลายตัวของประสิทธิภาพของระบบบริหารที่อำนาจส่วนกลางไม่อาจควบคุมหัวเมืองได้อย่างเข้มแข็งอีกต่อไป

ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 23 เกิดกบฏหัวเมืองนครราชสีมาและเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองใหม่เพื่อแก้ปัญหาการแย่งกันควบคุมไพร่พล และเพื่อให้การเกณฑ์ไพร่พลหัวเมืองเข้าประจำกองทัพเพื่อปราบกบฏหัวเมืองได้อย่างรวดเร็ว ด้วยการกำหนดให้หัวเมืองฝ่ายเหนือทุกระดับชั้นขึ้นกับสมุหนายก ส่วนหัวเมืองฝ่ายใต้ทุกระดับชั้นขึ้นกับสมุหพระกลาโหม ณ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่า อำนาจของเมืองหลวงได้เข้าควบคุมหัวเมืองใหญ่ที่อยู่ระดับชั้นหัวราชอาณาจักร แต่ก็ยังเป็นเพียงผลในระยะสั้นเพื่อตอบสนองปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ผลในระยะยาวที่เป็นไปในทางปฏิบัติแล้ว อัครมหาเสนาบดีทั้งสองไม่สามารถควบคุมหัวเมืองในเขตความรับผิดชอบของตนได้เต็มที่ เพราะอัครมหาเสนาบดีทั้งสองมีภาระหน้าที่ต้องควบคุมดูแลหลายด้าน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ คือ ความห่างไกลระหว่างเมืองหลวงกับหัวเมืองชั้นนอก อิทธิพลและการสั่งสมอำนาจของเจ้าเมือง รวมตลอดถึงการต่อสู้ชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในราชสำนักเป็นระยะ ๆ ได้ทำให้ตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีทั้งสอง ได้เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการต่อสู้ชิงอำนาจไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้สนับสนุน

ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรืออาจฐานะเป็นกลาง ขุนนางในตำแหน่งทั้งสองจึงอาจถูกเปลี่ยนได้เสมอ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้อัครมหาเสนาบดีทั้งสอง ไม่อาจที่จะควบคุมบรรดาหัวเมืองชั้นนอกได้อย่างแน่นอนหนักต่อไป นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อกองมืองอื่น ๆ ในส่วนกลางอีกด้วย โดยกรมกองอื่น ๆ ถูกจำกัดหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหัวเมืองน้อยลงทุกทีจนเหลือแต่การปฏิบัติหน้าที่เฉพาะในเขตราชธานีเท่านั้น ความเหลื่อมล้ำในปริมาณอำนาจหน้าที่ของกรมกองแยกห่างกันมาก ซึ่งย่อมหมายถึงการจัดสรรผลประโยชน์ในหมู่ขุนนางขาดดุลยภาพ แนวโน้มการแข่งขันและต่อสู้เพื่อตำแหน่งหน้าที่ที่สามารถแสวงหาผลประโยชน์ จึงทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 23 มีการเปลี่ยนแปลงเสนาบดีผู้ควบคุมหัวเมืองฝ่ายใต้จากสมุหพระกลาโหมมาเป็นโกษาธิบดี การโอนอำนาจการปกครองหัวเมืองที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองโดยตรงไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครอง แต่การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มีผลกระทบต่อระบบการบริหารส่วนกลาง เพราะกรมขนาดใหญ่ และมีความสำคัญอย่างกรมกลาโหมถูกลดฐานะลงเป็นเพียงกรมที่ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น ไพร่พลที่สังกัดกรมกลาโหมในหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งหมด โอนไปขึ้นกับกรมพระคลัง กรมกลาโหมไม่มีหน้าที่ดูแลกิจการทางการเมืองการทหารในหัวเมืองอีกต่อไป การบริหารราชการที่เกี่ยวข้องกับการทหารซึ่งเคยมีความสำคัญ ถูกกลืนเข้าไปในกรมของฝ่ายพลเรือน งานทางด้านทหารจึงกระจุกกระจายไม่อาจรวมกันติดเหมือนอย่างแต่ก่อน ทำให้การเตรียมไพร่พลเพื่อทำสงครามไม่มีความพร้อม ประสิทธิภาพในการป้องกันตนเองของอยุธยาจึงอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ในระยะเวลาเดียวกันนี้กษัตริย์ได้ตั้งกรมเจ้าชั้นมากมายเพื่อทำหน้าที่ควบคุมกำลังคน โดยไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการ ทำให้เกิด "การบริหาร" ที่อยู่นอกกระบวนราชการ กลุ่มเจ้านายพระราชวงศ์ที่ได้ทรงกรมนี้จะขัดแย้งแย่งชิงอำนาจกันเองเป็นการสร้างความปั่นป่วนให้กับระบบบริหารราชการซึ่งเสื่อมโทรมอยู่แล้วถึงจุดวิกฤตเร็วขึ้น บรรดาขุนนางก็ไม่อาจจะอิงอยู่กับระบบบริหารราชการได้อีกต่อไป เพราะระบบบริหารถึงสมัยนี้ไม่มีประสิทธิภาพอีกต่อไปแล้ว การอิงกับระบบบริหารอย่างแนบแน่นจึงไม่อำนวยประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงในสถานภาพเหมือนอย่างแต่ก่อน ขุนนางจึงต้องอิงกับเจ้านายในพระราชวงศ์ที่มีอำนาจบารมีแทน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสภาพการเมืองและการปกครองของอยุธยาตกอยู่ในภาวะปั่นป่วนเกิดการขัดแย้งในระบบบริหารสูง ประสิทธิภาพการปกครองและการบริหารถึงจุดเสื่อมคลาย และนำมาสู่การเสียกรุงครั้งที่สองแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310

อุดมการณ์

แห่งรัฐไทยสมัยใหม่*

เอจิ มุราชิม่า เขียน

สถานทูตญี่ปุ่น กรุงเทพฯ

เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์พานิช เก็บความ และเรียบเรียง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

1

ในบทความนี้ มุราชิม่า ได้เสนอว่า อุดมการณ์แห่งรัฐของไทยสมัยใหม่นั้นมีจุดเริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นับแต่ทศวรรษที่ 1880 และได้รับการสืบทอดและพัฒนาให้เป็นระบบขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อุดมการณ์ดังกล่าวก็คือ อุดมการณ์ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตาม การก่อรูปของอุดมการณ์ดังกล่าวนี้หาใช่เป็นผลมาจากนำเข้า (import) จากตะวันตกไม่ หากทว่าเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านกระแสความคิดลัทธิเสรีนิยมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาในยุคสมัยดังกล่าว มุราชิม่า ได้อธิบายว่า อุดมการณ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์นั้น ก่อกำเนิดขึ้นจาก แนวความคิดราชาธิปไตยแบบพุทธ (ทฤษฎีมหาสมมุติ, ทฤษฎีเออนิกโรสโมสรสมมุติ), แนวความคิดเกี่ยวกับประชาคมทางการเมือง (ชาติบ้านเมืองในความหมายของไทย มิใช่ Nation ในความหมายของตะวันตก) และจากคุณค่าที่ไม่อาจหามาทดแทนได้ของประเพณีแบบไทย (อันมีลักษณะจำเพาะ)

2

มุราชิม่าได้อธิบายว่า “ชาติ” ในอุดมการณ์ดังกล่าว มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับ “ศาสนา” และ “พระมหากษัตริย์” กล่าวคือ ตามทฤษฎีมหาสมมุตินั้น พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะที่ได้รับการเลือกสรรโดยหมู่ประชาชน ดังนั้น พระองค์จึงทรงปกครองประชาชนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอย่างเที่ยงธรรม โดยยึดหลักธรรมแห่งพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้นำ ในขณะที่เดียวกัน “ชาติ” นั้น จะหมายถึงการที่ประชาชนมารวมกันเป็นประชาคม และเลือกสรรพระมหากษัตริย์ขึ้นมา หาได้เกี่ยวข้องกันกับแนวความคิดเกี่ยวกับ “Nation” ตามความคิดชาตินิยมแบบเสรีนิยมของตะวันตกไม่

อันที่จริงแล้ว “ชาติ” เป็นคำที่กำเนิดจากภาษาบาลีสันสกฤต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชาธิบายว่า ความหมายดั้งเดิมของ “ชาติ” นั้น หมายถึงชาติกำเนิดตามแนวความคิดเกี่ยวกับบุญกรรมมนุษย์และสัตว์ได้ถูกกำหนดไว้แล้วว่าจะเกิดขึ้นในชนชั้นใด หรือเป็นสัตว์ชนิดใด จากความหมายดังกล่าวได้มีการอธิบายขยายความคำว่าชาติรวมไปถึงกลุ่มคนที่เกิดร่วมภาษา และวัฒนธรรมเดียวกันซึ่งกลายมาเป็นความหมายที่สอง และจากความหมายที่สองดังกล่าวก็ได้ก่อให้เกิดความหมายที่สาม นั่นก็คือชาติ หมายถึงประชาคมทางการเมืองประชาคมหนึ่ง ซึ่งตรงกับคำว่า

“บ้านเมือง” ในภาษาไทย

การแทรกเข้ามาของแนวความคิดเกี่ยวกับบ้านเมือง แผ่นดิน (ชาติ) ในรูปการปกครองของไทยนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในรูปปกครองดั้งเดิมของไทยนั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นตัวแทนเพียงหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยนี้ ได้เกิดปรากฏการณ์ประการหนึ่งก็คือ การที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงเรียกร้องให้ประชาชนจงรักภักดีต่อ “บ้านเมือง” และ “แผ่นดิน” เท่าๆ กับที่ต้องจงรักภักดีต่อพระองค์นั้นย่อมหมายถึงว่า บ้านเมือง หรือแผ่นดิน มีความสำคัญขึ้นมาเท่าเทียมกับองค์พระมหากษัตริย์ และแนวความคิดเกี่ยวกับ “บ้านเมือง” และ “แผ่นดิน” นี้เองที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการใช้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อการบูรณาการทางการเมืองเนื่องจากในตัวของมันเองแล้วให้ความหมายไปในทางที่เป็นประชาคมทางการเมือง (ก่อนที่จะมีการใช้คำว่าชาติ) อยู่แล้ว

3

เป็นที่ทราบกันว่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น การคุกคามจากตะวันตกนับเป็นภัยที่ร้ายแรงยิ่งต่อการดำรงความเป็นเอกราชของไทย ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งในยุคสมัยแห่งความวิกฤตนี้ เอกสารคำกราบบังคมทูลเรื่อง “เจ้านายและข้าราชการบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน” นับได้ว่าเป็นปฏิภาณฉบับแรกที่ทูลเกล้าถวายความเห็นให้ รัชกาลที่ 5 ทรงเปลี่ยนแปลงประเทศโดยมียุโรปเป็นแบบอย่าง อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว ซึ่งจะมีผลลดทอนพระราชอำนาจของพระองค์ พระองค์ทรงเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ทว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานทางประเพณีของไทย ทรงมีพระราชดำริว่า หลักการทางการเมือง

* เก็บความและเรียบเรียงจาก Eiji Murashima, “The Origin of Modern Official State Ideology in Thailand”, Journal of Southeast Asian Studies Vol. XIX, No. 1, March 1988.

แบบตะวันตกนั้นไม่เหมาะสมกับสภาพของไทย เพราะไทยแตกต่างจากตะวันตกทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม อีกทั้งในขณะที่การเปลี่ยนแปลงของตะวันตกเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน แต่สำหรับไทยนั้นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากพระองค์เอง และในอันที่จริงแล้วโดยรากฐานของประเพณีแบบไทยนั้น ชุมชนทางการเมืองเป็นผู้เลือกสรรพระมหากษัตริย์ขึ้นมาเพื่อเป็นประธานในการปกครอง การที่ประชาชนเชื่อฟังพระมหากษัตริย์นั้นก็สืบเนื่องมาจากพระองค์ทรงเป็นผู้รักษาความยุติธรรม และยังประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพุทธศาสนา ส่วนในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับชาตินั้น ได้มีการอธิบายในลักษณะที่ว่า โดยแท้ที่จริงแล้วแผ่นดินทั่วราชอาณาจักรนั้นเป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาแต่เดิม บรรพบุรุษของไทยได้ยกแผ่นดินนั้นขึ้นมาเป็นชาติและสืบทอดราชประเพณีแบบเดิม คือมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองตราจบปัจจุบัน ดังนั้นราชาธิปไตยของไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นฐานของความชอบธรรมจึงเกี่ยวโยงอยู่กับชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4

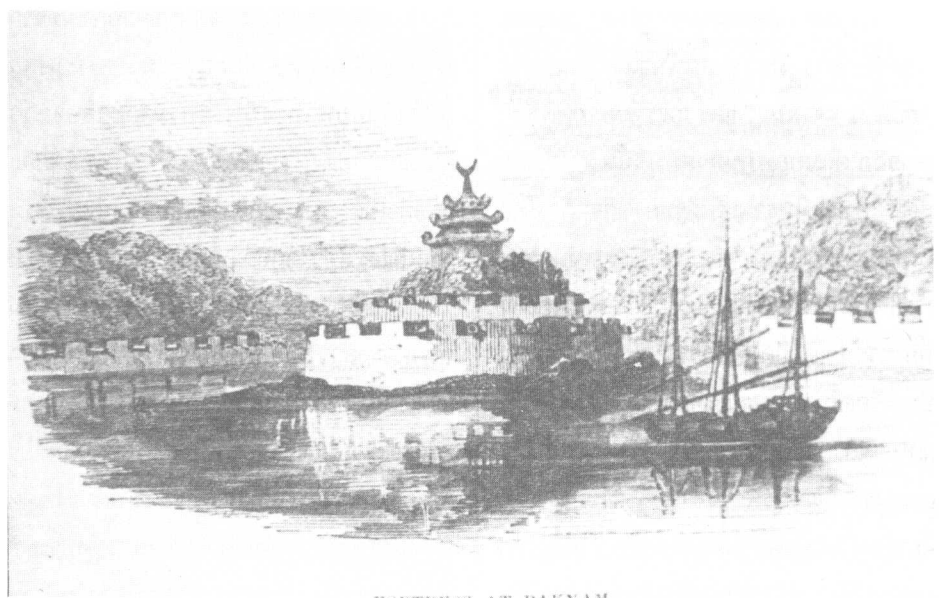
เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ก็ทรงสืบทอดอุดมการณ์ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์นี้ต่อมา กล่าวคือ เช่นเดียวกับพระราชบิดา พระองค์ทรงวิพากษ์วิจารณ์การรับเอาแนวความคิดและสถาบันทางการเมืองแบบตะวันตก เช่น ลัทธิเสรีนิยม และระบอบรัฐธรรมนูญมาอย่างไม่พินิจพิจารณา ทรงพรรณนาลักษณะดังกล่าวว่าเป็น “ลัทธิเอาอย่าง” พระองค์ทรงตำหนิการปฏิรูปเสรีนิยม และทรงมีพระราชดำริว่า แนวความคิดเสรีนิยมจะนำมา ซึ่งการไร้เอกภาพของชาติ

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จะทรงภูมิพระทัยในการส่งเสริมลัทธิรักชาติในหมู่ประชาชน พระองค์ก็ทรงไม่เห็นด้วยกับขบวนการชาตินิยมที่เกิดขึ้นในหมู่ประเทศทางตะวัน

— King Pra-Yudhadevaya Varman

ออกในขณะนั้น ทรงเปรียบเทียบนักชาตินิยมเหล่านั้นว่าเป็นประจูดตงนักสังคมนิยมเพื่อฝัน โดยเรียกพวกเขาว่า “ชาวอูตตรกูรู” การวิพากษ์วิจารณ์นักชาตินิยมในเอเชียของพระองค์นั้นมุ่งตรงไปที่คนไทยที่อยู่ในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการและคนที่มีเชื้อสายจีนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่รับอิทธิพลความคิดใหม่ๆ จากภายนอกได้ง่าย ความไม่พอใจระบอบกษัตริย์แบบอนุรักษนิยมของไทยที่เริ่มเพิ่มมากขึ้นในหมู่มุ่กลุ่มคนที่อยู่ในเมืองเหล่านี้ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ต้องการความเป็นเอกภาพของชาติภายใต้การนำของพระองค์มากขึ้นโดยทรงเน้นไปที่อุดมการณ์แห่งรัฐ นั่นก็คือการย้ายถึงประเพณีการปกครองแบบไทย

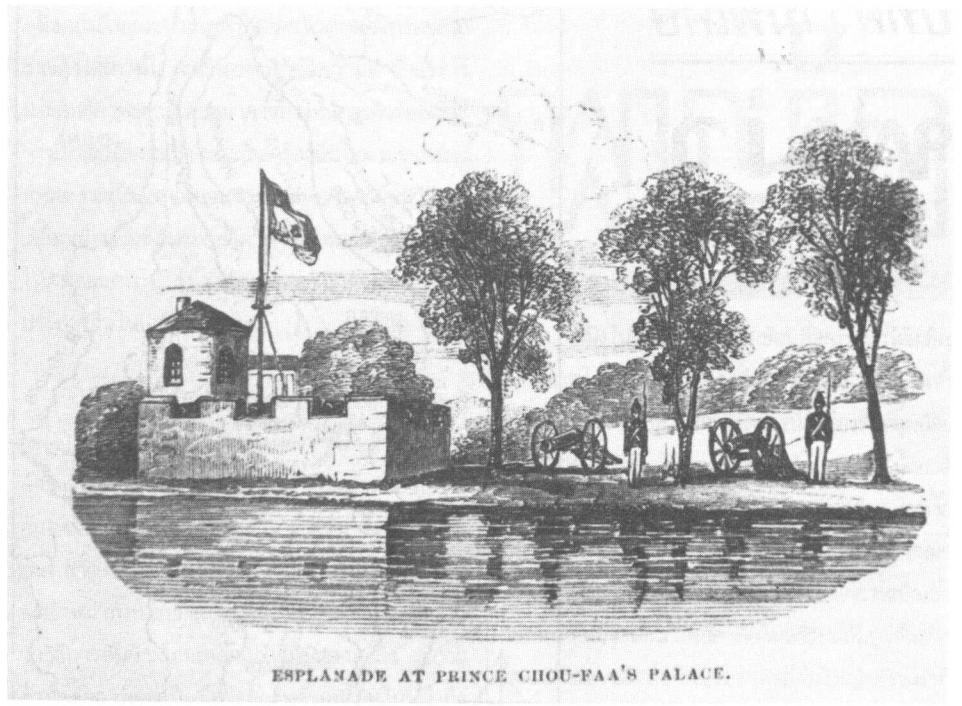

PHOTOGRAPH BY PAKNAM.

ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ นั้น สมาชิกทุกคนในประชาคมควรพิจารณาอยู่ในฐานะญาติพี่น้องกัน และพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทำให้ประชาคมสง่างาม พระมหากษัตริย์จะอยู่ในฐานะมหาสมมุติ (เอณกนิกรสโมสรมมุติ) โดยได้รับการมอบหมายจากประชาชนให้มีอำนาจปกครองประชาคม ดังนั้น สถานะของพระมหากษัตริย์ในที่สุดแล้วก็ขึ้นอยู่กับเจตจำนงค์ของประชาชน แต่เมื่อประชาชนมอบหมายบทบาทในการบังคับบัญชาให้พระมหากษัตริย์แล้ว ประชาชนก็ต้องเชื่อฟังพระองค์อย่างสิ้นเชิง การไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์มีค่าเท่ากับเป็นศัตรูต่อชาติของตนเอง และแม้กระทั่งเป็นศัตรูของตนเองอีกด้วย พระมหากษัตริย์ทรงอ้างสิทธิในการปกครองบนพื้นฐานที่ว่าพระองค์ทรงเป็นตัวแทนของจิตวิญญาณที่แท้จริงของชาติโดยส่วนรวม ด้วยเหตุฉะนั้นพระองค์ทรงสามารถให้เหตุผลในการกำจัดปฏิปักษ์ของพระองค์บนพื้นฐานที่ว่าพระองค์ทรงเป็นที่รวมของผลประโยชน์ของชาติ

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับชาตินั้น พระองค์ทรงมีพระบรมราชาธิบายว่า ชาติที่บริบูรณ์ด้วยคุณธรรมย่อมจำเริญ ที่ไร้คุณธรรมย่อมตกต่ำเลวทราม ถ้าคนไม่มีคุณธรรม และละซึ่งจริยธรรมก็จะไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ จะตั้งรวมกันอยู่เป็นหมู่คณะไม่ได้ และจะต้องแตกสลายซึ่งเท่ากับชาติ

ESPLANADE AT PRINCE CHOU-FAA'S PALACE.

สูงที่สุดในชาติและศาสนาย่อมเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกัน ถ้าชาติพินาศศาสนาที่ดีก็อยู่ไม่ได้ ถ้าศาสนาเสื่อมทรามจนสูงลิ้น ประชาชนก็จะมีคุณธรรมหย่อนยานลงไปจนไม่มีเลย ชาติใดที่ไร้คุณธรรมชาตินั้นก็ต้องถึงแก่ความพินาศล่มจม

5

ปัญญาชนจำนวนมาก รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้เชื่อมโยง ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เข้าด้วยกัน และชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ได้กลายมาเป็นจุดศูนย์กลางของอุดมการณ์แห่งรัฐของไทย การศึกษาในที่นี้เป็นการเน้นให้เห็นว่า ความคิดทางการเมืองขั้นพื้นฐานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ นั้น สืบเนื่องมาจากคนไทยรุ่นก่อนพระองค์ และการศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่า แนวความคิดที่รวมเอา ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มาเป็นความจงรักภักดีเพียงหนึ่งเดียว มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ แล้ว ชาติใน ความหมายที่ว่า คือประชาคมทางการเมืองแห่งชาตินั้น ได้ใช้กันมากในครั้งหลังของรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

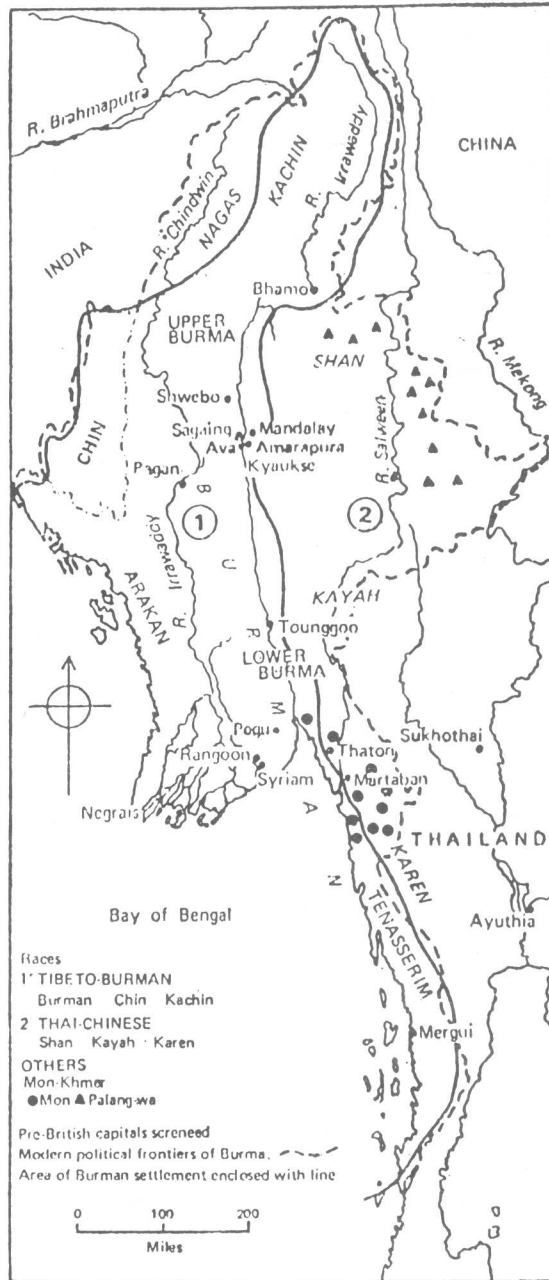
ในขณะที่สยามเผชิญหน้ากับการคุกคามต่อเอกราช ในขณะที่เดียวกันชาติในความหมาย ดังกล่าว ได้ถูกผนวกเข้ากับทฤษฎีมหาสมมุติ (the Traditional Buddhist theory of Kingship) ด้วยเหตุฉะนั้น “ชาติ” จึงเข้าไปผูกติดอยู่กับ “พระมหากษัตริย์” และ “ศาสนา” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงปฏิเสธหลักการทางการเมืองแบบเสรีนิยมตะวันตกบนพื้นฐานที่ว่า ประชาชนชาวไทยมีหลักการทางการเมืองเฉพาะของตัวเอง ซึ่งเหมาะสมกับสภาพของประเทศไทยมากกว่า ด้วยเหตุที่หลักการทางการเมืองแบบไทยนี้สร้างสรรค์ขึ้นมาจากขบวนการทางประวัติศาสตร์ของไทยเอง พระองค์ทรงเน้นถึงความสำคัญของคุณค่าของประเพณีแบบไทยด้วยเหตุดังนั้น การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐชาติไทยจึงมีจุดกำเนิดจากชนชั้นปกครอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างเอกภาพขึ้นในหมู่ประชาชนในนามของชาติและการให้คำจำกัดความใหม่ ต่อ “ประเพณี” แห่งชาติ

โดยพื้นฐานแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับมรดกตกทอดแนวความคิดทางการเมืองดังกล่าวจากบุคคลรุ่นพระราชบิดาของพระองค์และทำให้แนวความคิดนี้กลายเป็นอุดมการณ์แห่งรัฐเพื่อค้ำจุนระบอบ

ราชาธิปไตยที่กำลังสั่นคลอน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงมีความเชื่อ เช่น เดียวกับพระราชบิดาในคุณค่าที่ไม่อาจหามาทดแทนได้ของประเพณีแห่งชาติของสยาม และทรงแสดงออกถึงความรู้สึกรักที่เป็นปฏิปักษ์กับความคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมตะวันตก พระองค์ทรงกล่าวโทษผู้ที่สนับสนุนความเชื่อแบบเสรีนิยมว่าเป็นพวกที่ยึดกับ “ลัทธิเอาอย่าง” และทรงยืนยันว่าประชาชนชาวไทยต้องใช้รากฐานทางประเพณีแบบไทยในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ประชาชนชาวไทยต้องสถาปนาชาติที่ทันสมัยที่เป็นแบบไทยอย่างแท้จริง มิใช่การลอกเลียนแบบอย่างอย่างผิดๆ จากหลักการทางการเมืองของตะวันตก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงทำให้แนวความคิดทางการเมือง ดังกล่าวลงตัว โดยการที่พระองค์ทรงทำให้วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเฉพาะเชิงประเพณีขึ้นมา แนวความคิดทางการเมืองนี้ได้กลายมาเป็นหลักการซึ่งเป็นรากฐานค้ำจุนให้แก่รัฐไทยสมัยใหม่ ความจริงที่ว่าความคิดเชิงประเพณีดังกล่าว ได้ฝังแน่นแม้แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ทำให้แนวความคิด “ราชาธิปไตย” ในประเทศนั้นแตกต่างไปจากแนวความคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตก

บทความพิเศษ

พม่า

ประเทศพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่อยู่ใกล้ก็เหมือนอยู่ไกล เช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ ที่มีอาณาเขตติดกับไทย ในวงวิชาการเองก็หาคนที่มีความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ได้น้อยนัก ไนวงที่กว้างขึ้นก็ดูจะให้ความสนใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านน้อยกว่าการเลือกตั้งประธานาธิบดีในอเมริกา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม เราคิดว่าที่เป็นจุดพ่วงประการหนึ่งเหมือนดังเช่น คนรุ่นหนุ่มสาวและเด็กของเราในปัจจุบันแทบจะไม่มีรู้จักรากฐานวัฒนธรรมของตนเอง **จดหมายข่าว** ฉบับนี้ จึงขอเสนอข่าวคราวเกี่ยวกับพม่า ซึ่งเป็นการแปลจากนิตยสารต่างประเทศ 2 บทความ Bertil Lintner, "All the Wrong Moves : Only the back economy is keeping Burma afloat," Far Eastern Economic Review (October 27, 1988) และ _____, "The Minorities Factor : Any new government must compromise with ethnic groups," Far Eastern Economic Review (October 13, 1988) ซึ่งกล่าวถึงปัญหาที่สำคัญ 2 ประการของพม่าคือ ปัญหาชนกลุ่มน้อย และปัญหาเศรษฐกิจ นอกจากนี้เราได้จัดทำบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือเกี่ยวกับพม่าที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยไว้ให้ด้วย เพื่อให้ผู้สนใจได้หาอ่านกันตามอัธยาศัย

เมื่อกองทัพพม่าที่นำโดยพลเอกเนวิน ยึดอำนาจเมื่อวันที่ 2 มีนาคม ของปี 2505 นั้นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมได้ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี เพื่อเป็นการเปิดทางแก่ระบบเศรษฐกิจใหม่ทีกองทัพพม่าต้องการที่จะนำมาใช้แทน แต่กระนั้นก็ยังต้องใช้เวลานานเกือบปีกว่าที่ "หนทางสังคมนิยมแบบพม่า" จะถูกสถาปนาขึ้นเรียบร้อยพอที่จะเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2506 อองคยีซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีพาณิชย์ได้ถูกปลดจากตำแหน่งและภายใน 1 สัปดาห์หลังจากนั้นเนวินก็ได้ประกาศยึดกิจการด้านการผลิต, การจัดจำหน่าย, การนำเข้าและการส่งออกทั้งหมดเข้าเป็นของรัฐ มีการประกาศห้ามตั้งวิสาหกิจเอกชนขึ้นใหม่ และในวันที่ 23 กุมภาพันธ์รัฐบาลก็ได้เข้ายึดกิจการธนาคารทั้งหมดเป็นของรัฐ จากนั้นกฎหมายการโอนกิจการเข้าเป็นของรัฐก็ได้ออกบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ซึ่งกำหนดให้รัฐเข้าควบคุมวิสาหกิจสำคัญของประเทศทั้งหมด

ก่อนหน้าการรัฐประหาร ปี 2505 และการแปรรูปเศรษฐกิจเป็นสังคมนิยมดังกล่าว พม่าเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศที่กำลังเติบโตแห่งหนึ่ง และมีธนาคารต่างประเทศเปิดสาขาอยู่มาก สายการบินสำคัญของโลกหลายบริษัทก็กำหนดให้กรุงย่างกุ้งเป็นสถานีจอดสำคัญแห่งหนึ่งของเอเชีย และท่าอากาศยานมังกาลาดอนก็ถือกันว่าเป็นหนึ่งในท่าอากาศยานที่ทันสมัยในภูมิภาคนี้ แต่เมื่อถึงขณะนี้ ภาพเหล่านั้นกลายเป็นเพียงอดีตอันมืดสลัว ความล่าช้าของการตรวจคนเข้าเมืองและตรวจกระเป๋า เป็นความไม่ประทับใจอย่างแรกที่ชาวต่างชาติจะได้พบที่สนามบินมังกาลาดอน สำหรับนักธุรกิจ ความน่าปวดหัวจะเริ่มขึ้นตั้งแต่ที่ได้รับการแจ้งให้ทราบว่าการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศทั้งหมดจะต้องดำเนินการผ่านธนาคารพาณิชย์มายามาของรัฐเพียงแห่งเดียว เพราะเป็นธนาคารที่ไม่สะดวกสารพัดธนาคารพาณิชย์มายามาเป็นแห่งเดียวที่มีสิทธิเปิดแอลซี (เลตเตอร์ ออฟ เครดิต) ซึ่งก็จะเปิดให้กับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น ความไม่สะดวกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยตลอดในระบบราชการของพม่าก็คือ การที่จะต้องใช้คน 2 คนทำงานเดียวซ้ำซ้อนกัน โดยคนหนึ่งจะเป็นผู้ตรวจเช็คงานของอีกคนหนึ่ง

การค้ากับต่างประเทศที่เป็นทางการทั้งหมดจะได้รับการดำเนินการในลักษณะเดียวกัน และเป็นขั้นตอนที่มีระบบระเบียบยุ่งยากมาก แต่ภาคเอกชนพม่าไม่ได้ได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับต่างประเทศโดยตรงอยู่แล้ว บริษัทตรวจสอบและสำนักงาน (ไอเอซี) เป็นหน่วยงานเดียวของรัฐที่มีอำนาจในการควบคุมดูแลและเป็นตัวแทนวิสาหกิจต่างประเทศในพม่าทั้งหมด และในปี 2529 นั้น ไอเอซีเป็นตัวแทนติดต่อกับบริษัทใน 590

บริษัทจากทั่วทุกมุมโลก

บริษัทต่าง ๆ เหล่านี้จะลำเลียงสินค้าของตนโดยผ่านท่าเรือรังกุงซึ่งเคยรุ่งเรืองมาในอดีต ท่าเรือนี้เป็นสถานีหลักในการดำเนินการค้าต่างประเทศ โดยสินค้าเข้าออกราว -85% ของพม่าจะดำเนินการผ่าน ท่าเรือที่เมืองออคัยบในรัฐอาระกัน เมืองพะสินในเขตอิระวดี และเมืองเมาะลำเลิงในรัฐมอญ เป็นท่าเรือที่สำคัญรองลงไป ท่าเรือที่รังกุงนั้นเป็นท่าเรือเก่าในทัศนะของพ่อค้าต่างประเทศแต่ก็ยังเป็นท่าเรือที่ใช้การได้ดีพอสมควรตามแบบท่าเรืออังกฤษ และกรรมกรขนสินค้า ท่าเรือรังกุงก็ถือกันว่าเป็นกรรมกรที่มีทักษะสูงและมีประสิทธิภาพมากแห่งหนึ่งของภูมิภาค

แต่กระนั้นความไม่สะดวกก็ยังมีอยู่มาก เช่นการที่สินค้านำเข้าจะต้องชะลออยู่ที่ท่าเรือ เพื่อคอยพิธีศุลกากรนำเข้าที่ล่าช้าและไร้ประสิทธิภาพซึ่งทำให้พ่อค้านำเข้าต้องเสียต้นทุนเพิ่มขึ้น ส่วนสินค้าขายออกก็มักจะต้องล่าช้าเพราะความไร้ประสิทธิภาพของระบบการขนถ่ายลงสู่เรือ นอกจากนี้ท่าเรือก็ตื่นเขินและยังต้องการการขุดลอกใหม่

ระบบการคมนาคมขนส่งภายในพม่าก็ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการลำเลียงสินค้า เพราะพม่าก็ยังต้องใช้ทางแม่น้ำในการติดต่อระหว่างรังกุงกับเขตปลูกข้าวลุ่มอิระวดี และระหว่างรังกุงกับดินแดนตอนบนขึ้นไป ทั้งที่ทางแม่น้ำสะดวกน้อยกว่าและกินเวลามากกว่าเมื่อเทียบกับการขนส่งทางบกและอากาศ ปรากฏว่าในปี 2529-2530 สินค้าของพม่าขนส่งผ่านทางน้ำราว 2.44 ล้านตัน ขณะที่ขนส่งทางรถไฟ 2 ล้านตัน ทางรถยนต์ 1.05 ล้านตัน และทางอากาศเพียง 3,300 ตัน

เครื่องบินฟอกเกอร์เฟรนชิฟอันล้ำสมัยก็ยังเป็นเครื่องบินหลักของพม่าที่ใช้ในการขนส่งผู้โดยสารและนักท่องเที่ยว แต่การบำรุงรักษาอันย่ำแย่เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุเสมอในระยะไม่นานมานี้ เช่นในเดือนตุลาคม 2530 เครื่องบินของสายการบินภายในพม่าที่ได้รับอุบัติเหตุที่ใกล้เมืองพุกาม ทำให้มีผู้เสียชีวิต 49 คน ในจำนวนนี้ 36 คนเป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยทางการแล้วธุรกิจด้านการขนส่งทางพาณิชย์นั้นดำเนินการโดยบริษัทของรัฐ 23 แห่ง แต่ความจริงแล้วตลาดมีตกกลายเป็นผู้ดำเนินการอย่างสำคัญในทางเศรษฐกิจและการขนส่งของพม่า จนเป็นที่เรียกกันในพม่าว่า “บริษัทที่ 24” ทั้งนี้ปรากฏว่าการดำเนินการของตลาดมืดเหล่านี้ทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพเหนือกว่าการดำเนินการของรัฐบาลมาก และกล่าวกันว่ากิจการที่ดำเนินการโดยตลาดมืดนี้เองทำให้เศรษฐกิจพม่ายังคงดำรงอยู่ได้โดยไม่พังทะลายลง

ในด้านการเคลื่อนย้ายเงินตราในทางทฤษฎีทำได้ง่ายโดยเพียงแต่โอนเงินที่ธนาคารสาขาใดสาขา

หนึ่งตอนในของประเทศที่สามารถติดต่อโทรเลขกับรังกุงได้เท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติความล่าช้าและไร้ประสิทธิภาพของระบบธนาคารทำให้หลักทรัพย์จืดจางใช้วิธีการเอาเงินใส่กระเป่า และขึ้นเครื่องบินไปตามจุดที่ต้องการจะรวดเร็วและแน่นอนกว่า แต่พ่อค้าคนจีนมีวิธีการเคลื่อนย้ายเงินที่มีประสิทธิภาพโดยผ่านสถาบันการเงินใต้ดินของตนไปได้ทั่วประเทศและอาจจะข้ามไปยังประเทศอื่นในเอเชียได้ด้วย

ดีวิlopเมนต์โปรแกรม (Development Program) ของสหประชาชาติประมาณว่ามีสินค้าราว 200 ล้านดอลลาร์จะถูกลำเลียงเข้ามาถึงพม่าด้วยวิธีการอันไม่เป็นทางการ สินค้าเหล่านี้มาจากจีน ไทย บังกลาเทศ สิงคโปร์ มาเลเซีย และแหล่งอื่น ๆ และถูกลักลอบนำเข้าพม่าทั้งทางบกและทางน้ำ แต่แหล่งอื่น ๆ ประเมินว่าวิธีการสินค้าเถื่อนเหล่านี้อาจมีมูลค่าสูงถึง 3,000 ล้านดอลลาร์และเป็นที่มาของสินค้าอุปโภคบริโภคในพม่าถึง 70-80% และเพื่อแลกเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งสินค้าเหล่านี้ชาวพม่าต้องลักลอบขายสินค้าของตนออกไป ทั้งฝิ่น หยก อัญมณี แร่รัตนชาติ ข้าว และ ไม้สัก สินค้าส่วนมากจะลำเลียงข้ามพรมแดนด้วยแรงงานมนุษย์หรือลำเลียงลาผ่านเขตป่าตามพรมแดนรอบ ๆ พม่า และด้วยการลำเลียงเช่นนี้ทำให้พม่ามีสินค้าจำเป็นตั้งแต่ของเล็กของน้อย เช่น เนยแข็งจากออสเตรเลีย ไปจนถึงเครื่องยนต์ต่าง ๆ ผู้สังเกตการณ์คนหนึ่งกล่าวว่าสังคมนิยมพม่าได้ทำให้ชาวพม่าทุกคนกลายเป็นผู้ประกอบการที่มีพลังและความคิดมากที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชีย

ในบรรดาประเทศที่แวดล้อมและมีการค้าลักลอบกับพม่า นั้น ดูเหมือนจะมีจีนเพียงรายเดียวที่จะพยายามดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อวันที่ 5 สิงหาคมที่ผ่านมา แม้ขณะที่พม่ากำลังมีการจลาจลวุ่นวาย จีนก็ส่งซูเกีย รองผู้ว่าการรัฐยูนนานมาเยือนพม่าและได้ลงนามในข้อตกลงทางการค้าเปิดเสรีระหว่างกันกับฝ่ายพม่า แต่สำหรับตามพรมแดนที่ติดต่อกับไทยมีเพียง 4 แห่งที่พม่าคุมได้ นั่นคือที่เกาะสองทางตอนใต้ ที่เมียวดีตรงข้ามแม่สอด ที่ตรงข้ามอำเภอเขียงดาว และที่ทำขี้เหล็กตรงข้ามแม่สาย แต่เกือบตลอดพรมแดน สินค้าถูกนำผ่านแดนโดยฝ่ายมอญ กระเหรี่ยง ไทยใหญ่ และชนกลุ่มน้อย อื่น ๆ ที่ก่อการลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลพม่าอยู่ในขณะนี้

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พม่า

หนึ่งในปัญหาที่สลบซับซ้อนที่สุดที่พม่าได้เผชิญนับตั้งแต่ได้รับอิสรภาพจากอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2491 เป็นต้นมาก็คือปัญหาในการจัดการปกครองชนกลุ่มน้อยที่มีหลายกลุ่มและเกิดความขัดแย้งกันบ่อยครั้ง นักชาตินิยมพม่าได้อ้างว่าปัญหาดังกล่าวเป็นมรดกจากนโยบาย “แบ่งแยกและปกครอง” ซึ่งเป็นนโยบายของอาณานิคมของอังกฤษ สำหรับกรณีของพม่าได้แก่การแบ่งแยกชนกลุ่มน้อยซึ่งส่วนใหญ่อาศัยในบริเวณถิ่นทุรกันดารตามชายแดนออกจากประชากรส่วนใหญ่ของพม่าที่อาศัยในที่ราบตอนกลางของประเทศ

มีความจริงบางประการอยู่บ้างสำหรับการกล่าวหาเช่นนั้น ในสมัยที่รัฐบาลอังกฤษยังคงปกครองพม่าได้แบ่งเขตการปกครองอย่างหลวม ๆ ออกเป็นหลายลักษณะ ตั้งแต่ รัฐ, ภาควิชา, เขตปกครอง, อำเภอ, เขตชายเขา และอื่น ๆ เขตพม่าที่แท้จริงหรือ “มินิสเตอเรียล เบอรัมา” เท่านั้นที่อังกฤษเรียกว่าเป็นอาณานิคมที่แท้จริงและขึ้นตรงต่อกระทรวงอาณานิคม ในขณะที่เขตการปกครองแบบเจ้านคร 30 แห่งหรือมากกว่านั้นในรัฐฉาน (ไทยใหญ่) เป็นเพียงรัฐในอารักขาของอังกฤษ สำหรับรัฐกะเหรี่ยงนั้นค่อนข้างจะเป็นอิสระมาตลอดช่วงสมัยการเป็นอาณานิคมของพม่าอันเป็นไปตามสนธิสัญญาซึ่งมีการลงนามในปี ค.ศ. 1875 ระหว่างผู้สำเร็จราชการฝ่ายอังกฤษกับซันวินมังกยีผู้แทนพระมหากษัตริย์พม่า

การปกครองของอังกฤษได้สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างการปกครองของราชอาณาจักรพม่าโบราณ แม้ว่าเขตชนกลุ่มน้อยจะขึ้นต่อราชสำนักของพม่า แต่โดยส่วนใหญ่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ยังคงความเป็นอิสระทั้งในด้านของผู้ปกครองที่มีการสืบทอดตามจารีตรวมทั้งภาษาและวัฒนธรรม ตราบเท่าที่เขาเหล่านั้นรับรองพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์พม่าและถวายบรรณาการแก่พระองค์

ทั้งนี้ มีเพียงชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติกะเหรี่ยง, คะฉิ่น, ฉิ่น เท่านั้นที่ถูกเกณฑ์เป็นทหารในกองทัพอาณานิคมและกรมตำรวจแรก โดยสาเหตุสำคัญเนื่องมาจากการที่อังกฤษได้พิจารณาว่าพลเมืองของชนกลุ่มน้อยดังกล่าวที่เป็นชาวเขามีความจงรักภักดีมากกว่าชนพม่าในพื้นที่ราบ จนถึงก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่สอง มีทหารในกองทัพอาณานิคมจากพม่าเพียง 1,893 คนเท่านั้นที่เป็นคนเชื้อชาติพม่า เมื่อเปรียบเทียบกับทหารเชื้อชาติ

กะเหรี่ยงจำนวน 2,797 คน, ทหารคะฉิ่นจำนวน 852 คน ทหารฉิ่นจำนวน 1,258 คน และทหารอีก 2,578 คน เป็นการนำเข้ามาจากประเทศอินเดีย นอกจากนี้ การกบฏของชาวพม่าเพื่อต่อต้านอังกฤษในช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2473 ก็ถูกปราบลงโดยกองทหารกะเหรี่ยง ซึ่งได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชนชาติทั้งสอง ซึ่งยังไม่สามารถยุติลงได้แม้ในปัจจุบัน

ก่อนที่ประเทศพม่าจะได้รับอิสรภาพ บรรดาผู้นำชาตินิยมของพม่าต้องทำการรวมเขตการปกครองที่หลากหลายเหล่านี้ให้เป็นเอกภาพทางการเมืองอย่างแท้จริง และในความพยายามที่จะสร้างเอกภาพดังกล่าว นักชาตินิยมพม่าได้เสนอแนวทางไว้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ

แนวทางที่ 1 เป็นขององซาน วีรบุรุษกู้ชาติของพม่า เขาได้กำหนดนโยบาย “เอกภาพในความหลากหลาย” กล่าวคือ อนุญาตให้ชนกลุ่มน้อยมีสิทธิในการปกครองตนเองในขอบเขตหนึ่ง และในทางกลับกัน ก็ให้ชนกลุ่มน้อยเข้าร่วมใน “สหภาพทางการเมืองกับพม่า และต้องจงรักภักดีต่อรัฐบาลกลางที่กรุงย่างกุ้ง”

ก่อนการถูกลอบสังหารใน ปี พ.ศ. 2490 องซานได้เดินทางไปยังเขตชนกลุ่มน้อยเพื่อเรียกร้องความสนับสนุนในการสร้างความเป็นเอกภาพและอิสรภาพของพม่า ทั้งยังได้มีการจัดการประชุมในเมืองปางหลวง ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ในรัฐฉานโดยมีผู้นำคะฉิ่นร่วมในการพิจารณาข้อเสนอเกี่ยวกับ “สหภาพพม่า” และได้มีการลงนามในข้อตกลงปางหลวง เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ซึ่งได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองในฐานะ “วันสหภาพ” และถือเป็นการวันหยุดประจำชาติอีกด้วย

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของพม่าซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2490 ได้ปกป้องผลประโยชน์บางประการของชนกลุ่มน้อย และยังมีมาตราที่ให้สิทธิในการแยกตนเองของรัฐฉานและรัฐกะเหรี่ยง และในเวลาต่อมามาตราดังกล่าวก็ได้นำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งในความสัมพันธ์กับชาวพม่าซึ่งควบคุมรัฐบาลกลางกับชนกลุ่มน้อย

อย่างไรก็ตาม มีชนกลุ่มน้อยบางพวกไม่เคยให้สัตยาบันต่อข้อตกลงปางหลวง สำหรับชาวกะเหรี่ยงที่

มองว่าชาวพม่าเป็นศัตรูมาแต่เก่าก่อนก็ได้ทำการซ่อนตัวกำลังเพื่อทำการต่อสู้โดยใช้กำลังอาวุธเพื่อต้องการแยกตัวเป็นอิสระมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 และภายในรัฐกะเหรี่ยงเองก็ยังมีกบฏย่อย ๆ และยังมีกบฏของกลุ่มปะโอ มอญ และกลุ่มมุสลิมจายิดในรัฐอาระกันอีกด้วย ซึ่งปัญหาการกบฏเชื้อชาติเหล่านี้ได้เป็นปัญหาสำคัญของพม่าในช่วงทศวรรษที่ 2490 อันเป็นช่วงเวลาที่พวกกบฏส่วนใหญ่จะถูกผลักดันเข้าสู่บริเวณพื้นที่ชายแดนที่ห่างไกลหรือถูกขจัดกันให้อยู่เฉพาะ ในบริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำอิรวดี และภูเขาพะโคโยมา ทางเหนือของกรุงย่างกุ้ง

แนวทางที่ 2 เสนอโดยนักชาตินิยมพม่าซึ่งได้พยายามสร้างเอกภาพแก่ประเทศโดยปฏิเสธการคงอยู่ของการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และเขตพื้นที่ที่เกิดขึ้นท่ามกลางประชาชนของพม่า ทั้งนี้โดยอ้างว่าความแตกต่างดังกล่าวเป็นเพียงสิ่งที่อังกฤษสร้างขึ้นในแนวทางการถกเถียงดังกล่าว ความเป็นเอกราชของชนกลุ่มน้อยจะเป็นปัญหาต่อความเป็นเอกภาพของชาติ ทักษะดังกล่าวได้รับความสนับสนุนจากผู้มีระดับสูงของกองทัพ ซึ่งรวมถึงนายพลเนวิน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของพม่าด้วย

ในปี พ.ศ. 2503 - 2504 ความเคลื่อนไหวให้พม่าเป็นสหพันธรัฐได้ขยายตัวในหมู่นักกลุ่มน้อย โดยส่วนหนึ่งเป็นการตอบสนองต่อการคุกคามกองทัพที่โน้มมาสู่การรวมเข้าสู่ส่วนกลาง สอพวาเตี้ยก ผู้นำรัฐฉานได้เสนอข้อเสนอให้มีการคลายโครงสร้างของสหภาพดังที่ได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2490 เพื่อให้อิสระแก่ชนกลุ่มน้อยมากขึ้น

รัฐบาลประชาธิปไตยของนายกรัฐมนตรีนู ได้จัดการประชุมสัมมนาระหว่างเชื้อชาติในกรุงย่างกุ้งเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ในอนาคตของเขตชนกลุ่มน้อย อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2505 ก่อนที่จะได้มีการลงมติตัดสินใจในปัญหาดังกล่าว เนวินได้กระทำรัฐประหารและควบคุมตัวผู้เข้าร่วมการสัมมนา รัฐธรรมนูญฉบับเก่าถูกล้มเลิก และมีการปกครองโดยทหารแบบรวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลางแทน

สอพวาเตี้ยก เป็นหนึ่งในผู้ถูกจับกุมและเสียชีวิตในที่สุดซึ่งภายในเวลา 8 เดือนต่อมาการกบฏได้ปะทุขึ้นระลอกใหม่ในรัฐฉานและรัฐคะฉิ่น กองทหารกบฏมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก และในไม่ช้าก็ได้กลายเป็นกลุ่มกบฏเชื้อชาติที่น่าเกรงขามที่สุดในพม่า

ในปัจจุบันชนกลุ่มน้อยทุกเชื้อชาติได้มีการจัดตั้งกองกำลังเพื่อก่อการกบฏยกเว้นแต่พวกฉิ่นที่อาศัยในทางตะวันตกของพม่าใกล้ชายแดนติดกับประเทศอินเดีย จำนวนโดยรวมของพวกกบฏเชื้อชาติคาดว่ามากกว่า 25,000 คน โดยส่วนใหญ่เป็นการรวมตัวอย่างหลวม ๆ ภายใต้องค์กรการแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ (the National Democratic Front) และในปี พ.ศ. 2530 กองกำลังชนกลุ่มน้อยต่างก็ยกเลิกชื่อเรียกร้องที่จะแยกตนเองให้เป็นอิสระ หากแต่หันมาประนีประนอม โดยการสนับสนุนหลักการสหพันธรัฐอย่างหลวม ๆ ที่ให้สิทธิปกครองตนเองแก่ชนกลุ่มน้อยตามหลักการของรัฐธรรมนูญฉบับเดิม

ทั้งนี้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลของ เนวิน ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมิได้บัญญัติเกี่ยวกับการปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อยอีกต่อไป ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 พม่าถูกแบ่งเป็น 7 เขตซึ่งสะท้อนถึงเขตพม่าแท้จริงและรัฐของชนกลุ่มน้อยอีก 7 เขต ผู้วิจารณ์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 กล่าวว่า การแบ่งแยกครั้งใหม่ระหว่างเขตพม่าแท้จริงและรัฐชนกลุ่มน้อยเป็นเพียงการแบ่งแยกในนามเท่านั้น

ตลอดช่วงเวลา 26 ปีภายใต้การปกครองของเนวิน วิธีการที่รัฐบาลพม่าได้ใช้ในการปราบกบฏเชื้อชาตินั้นได้อาศัยการใช้กำลังทหารตลอดมา นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อย รัฐบาลใหม่ของพม่าจะต้องแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาทางการเมืองสำหรับปัญหาสงครามกลางเมืองที่ดำเนินยืดเยื้อมาเป็นเวลา 40 ปี

ปรารณา โกลเมน
ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รำลึก ๑๐๐ ปี พระยาอนุমানราชชน

(๑)		(๒)		(๓)	
กินนอบหนึ่งเสพสร้อย	ตฤชญา กิติ	คณพาลผู้บาปแท้	กุชจิต	ผู้ใดใจฉลาดล้ำ	ปัญญา
มีแก่ชายใดหนา	ท้าวผู้	ไปสูหาบักกิต	ต่ำช้า	ได้สติบปราษฎ์เจรจา	ขอมรู้
สิ่งเดียวทรงวิชา	เป็นแปลก ไตแธ	พึงธรรมอยู่เบื้องนี้จ	บ่กราบ ใจบา	ยืนด่าบัดเดี้ยวมา	ชัชชบา ใจบา
แม่เสื่อมศิลปศาสตร์	เปรียบด้วยผู้ใด	ตืออจักตกข้า	ท่อนรัฐสแกง	ตือมลับคนผู้	ทราบรัฐสแกง

โลกนิติ
เสฐียร โกเศศ

บรรณานุกรมหนังสือเกี่ยวกับพม่า

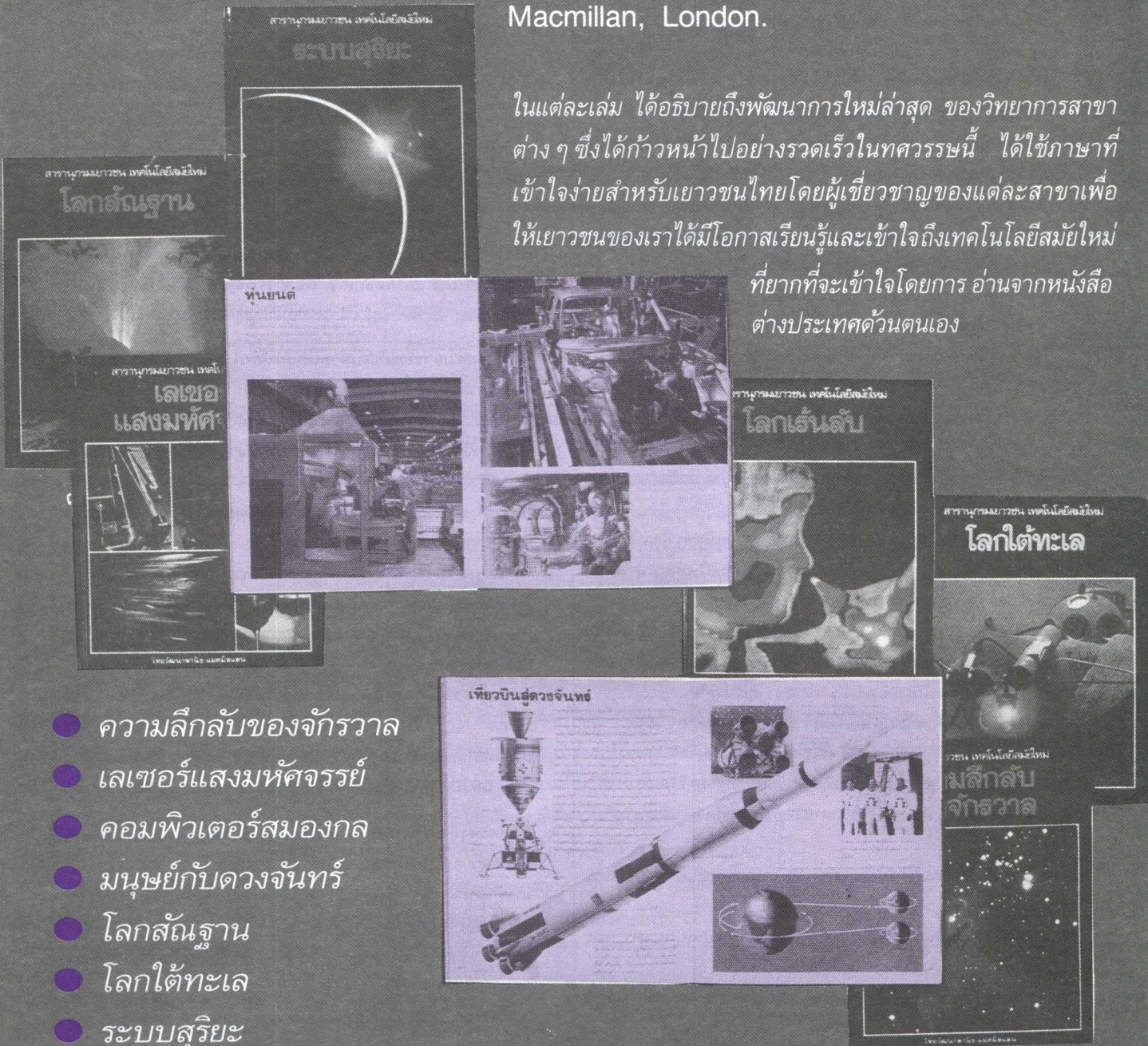
1. คำให้การขุนหลวงพะงั่ว ฉบับหลวง, พระนคร, 2459, 2458, 2468.
2. กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, พระราชพงศาวดารพม่า พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2456.
3. สัทธิดธรรมนิยมต่าง ๆ ภาค 1-26, พระนคร: หล่พระสมุทวิชราฎณ และโรงพิมพ์อื่น ๆ, 2462-2530.
4. ราชบัณฑิตยสถาน, คำให้การมะอีนุ่่น แม่ทัพพม่า และคำให้การพระมหาโคกกับพระมหาทกษ เรื่องเมืองพม่า พระนคร, 2472
5. ชต มหาชันธุ์, ญวณ เขมร มอญ และพม่า ตาราภูมิประวัติศาสตร์ เรียบเรียงตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการ สำหรับมัธยมตอนปลาย บูรณาประเทศปัจจุบัน พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2474.
6. สุวรรณภูมินิทานวงนสังการ เล่ม 2 พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2487.
7. เสถียร พันธรัชนี, สามแผ่นดิน พระนคร: คลังวิทยา, 2497
8. หลวงวิจิตรวาทการ, ไปพม่า และปาฎกตาเรื่องไปมัสการไพล์บัลลังก์ พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2495.
9. พระราชพงศาวดารเหนือ โดยพระวิเชียรปรีชา พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ เรื่องครั้งกรุงสุโขทัย พงศาวดารเขมร พงศาวดารพม่ารามัญ พงศาวดารล้านช้าง พระนคร: กรมศิลปากร, 2499.
10. ประสาร ทองภักดี, ไปพม่าร่วมสังคยานาครั้งที่หก พระนคร: คลังวิทยา, 2498.
11. สิงห์ชัย เฒนะสุด, กำสังทหารของพม่า พระนคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2501.
12. บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, คนไทยในพม่า พระนคร: โรงพิมพ์รามินทร์, 2503.
13. บงกช พันธุ์โสภณ, การปกครองประเทศใกล้เคียงไทย พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2505.
14. กรมยุทธศึกษาทหารบก กระทรวงกลาโหม, แนวการสอนประวัติศาสตร์สากล ตอนประเทศพม่า พระนคร: โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2505
15. ป. จาคูพันธ์, อินโชตเบอร์มา พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2506.
16. เสถียร พันธรัชนี, ราชบัลลังก์พม่า พระนคร: แพร่พิทยา 2508.
17. จรัส แต่งน้อย, 7 วันในพม่า พระนคร: โรงพิมพ์มิตรไทย, 2509.
18. ดิศพงษ์อนุสรณ์ พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2509.
19. ประชุมพงศาวดารภาค 1 พงศาวดารมอญพม่า พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2509.
20. อนุสรพระยาราชสีมัจจรรย (กวย กนิษฐานนท์) พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2511.
21. จรูญ สุภาพ, ปัญหาการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.
22. ชมรมหนุ่มวังหน้า, ประชาธิปไตยกับพรรคการเมืองในประเทศไทย, 2511.
23. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, พม่าเสียเมือง พระนคร: ก้าวหน้า 2512.
24. _____, สถานการณ์รอบบ้านเรา ประมวลจากรายการ "เพื่อนนอน" ทางวิทยุ พระนคร: บรรณาการ, 2512.
25. สมเด็จพระยาติราชราชานุภาพ, เทียวเมืองแพร่ พระนคร: แพร่พิทยา, 2514.
26. สมบัติ พลายน้อย, เล่าเรื่องพม่ารามัญ กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2515.
27. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 7 คำให้การนายจาดเรื่องเหตุการณ์ในเมืองพม่า เมื่อพระเจ้ามินตงทิวงคต พระนคร: กรมศิลปากร, 2515.
28. จาด, จดหมายเหตุกรุงอังวะ, 2517.
29. ทิววรรณ มาเจริญ ภาวะเศรษฐกิจและการค้าของสหภาพพม่า กรุงเทพฯ: กองนโยบายการพาณิชย์ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, 2518.
30. ชาตินรงค์ นันทวรรณ, สหภาพพม่า กรุงเทพฯ: อักษรวิทยา, 2518.
31. เจริญ ไชยชนะ, ประวัติศาสตร์ประเทศไทยในเอเชีย กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ, 2518.
32. หม่อง ทิน อ่อง เขียน เพ็ชร สุมิตร แปล, ประวัติศาสตร์พม่า กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และไทยวัฒนาพานิช, 2519.
33. เปรด ดับเบิลยู ริก เขียน อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และ เอกวิทย์ ณ ถลาง แปล, การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519.
34. สุวรรณ สังจวิรรณ, เปรียบเทียบการดำรงรักษาเอกราชของประเทศไทย โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของพม่าโดยพระเจ้ามินตง และของญวน โดยจักรพรรดิคือตีก วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519.
35. ยูเลีย ต้นสงวน, การแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยในสหภาพพม่า กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521.
36. ไพโรจน์ โพธิ์ไทร, ภูมิหลังของพม่า กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2521.
37. วิทยากร เชียงกูร และ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, มงพม่า กรุงเทพฯ: อาทิตย์, 2525.
38. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สังเขปประวัติศาสตร์พม่า กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2525.
39. วัฒนะ จุฑะวิภาต, เมื่อเมืองม่วน กรุงเทพฯ: วงแหวน, 2526.
40. อรอนงค์ ประเมสกุล, การเมืองเอเชีย 2 (เอเชียอาคเนย์): ฟิลิปปินส์ พม่า มาเลเซีย และอินโดนีเซีย กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527.
41. สมบูรณ์ รวงษ์ รตเทียวสุดท้ายจากตองยี กรุงเทพฯ: หนังสือไทย, 2527.
42. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ฉลาดชาย รมิตานนท์ และ วีระดา สมสวัสดิ์, พม่า: อดีต และปัจจุบัน เชียงใหม่: โครงการตำรามหาวิทยาลัย, 2526.
43. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, เศรษฐกิจประเทศพม่า ปี 2527 กรุงเทพฯ 2528.
44. นรนิติ เศรษฐบุตร, รายงานการวิจัยทหารกับสังคมนิยมพม่า กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา, 2528.
45. ชัดภัย บุรุษพันธ์, มงพม่า แคลว ซ่าเลื่องจีน กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2529.
46. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, ไทยเทียวพม่า กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด, 2529.
47. รัศมี ไชยคำพันธ์, พม่าบนเส้นทางการต่อสู้เพื่อเอกราชทางการเมืองและเศรษฐกิจ นนทบุรี: สันติธรรม, 2529.
48. อัมพา เกิดไพบูลย์ เทียวพม่า, 2530.
49. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เรื่องประเทศพม่า, ไม่ปรากฏปีที่จัดพิมพ์.
50. อรอนงค์ วัจนะพุกกะ, การเมืองสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ การเมืองพม่า การเมืองมาเลเซีย การเมืองอินโดนีเซีย กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ไม่ปรากฏปีที่จัดพิมพ์.

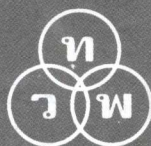
ชุดเทคโนโลยีสมัยใหม่

Macmillan, London.

ในแต่ละเล่ม ได้อธิบายถึงพัฒนาการใหม่ล่าสุด ของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ซึ่งได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วในทศวรรษนี้ ได้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสำหรับเยาวชนไทยโดยผู้เชี่ยวชาญของแต่ละสาขาเพื่อให้เยาวชนของเราได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ยากที่จะเข้าใจโดยการ อ่านจากหนังสือต่างประเทศด้วยตนเอง

- ความลึกลับของจักรวาล
- เลเซอร์แสงมหัศจรรย์
- คอมพิวเตอร์สมองกล
- มนุษย์กับดวงจันทร์
- โลกชั้นฐาน
- โลกใต้ทะเล
- ระบบสุริยะ
- โลกเร็นลับ

ไทยวัฒนาพานิช

599 ถนนไมตรีจิต กรุงเทพมหานคร 10100 โทรศัพท์ 2210111-5